

Na vysvětlenou

I.

Naši čtenáři se teď o nás v jiných listech dočítají samé nelichotivé věci: buďto jsme „zajatci myšlenkového zmatku“ nebo „tiskem českého poraženectví“. Že jsme nebyli obviněni také z národní zraedy, je div a záhada, kterou je těžko objasnit. Snad prostě tahle část terminologie už vyšla trochu z módy, což by bylo i pochopitelné. Snad si páni vzpomněli, kolikrát už byla z takového obviňování blamáž.

Nynější bouře, která se na nás snesla, vznikla pro články „Přítomnosti“ o Malé dohodě, o revisionismu a pro její poznámky o polském koridoru. Podařilo se nám, co nebylo vidáno: vyvolali jsme jednotnou frontu hradního i protihradního tisku — jenom proti nám ovšem. Muži na hradbách po nás nestřílejí o nic shovívavěji než muži pod hradbami.

Otázku Malé dohody je dnes směle možno vynechat. Tady si naši kritikové jenom pohrávají, zkoušejíce, jaké síly může nabýti výmysl. Ani zlomyslným opakováním té lži, že Malou dohodu házíme do starého železa, nestane se z toho pravda. Řekli jsme jen, že je to železo, totiž meč, obrana v nepříznivé situaci. Nejsme takoví diletanti v uvažování o státní politice, abychom zahraničnímu ministru radili tento meč pustiti z ruky. Zatím nemůžeme dělat nic jiného — než jej brousit. Řekli jsme jen, že, i když je to nutný a pro nás prospěšný instrument, není to ideál, k němuž jsme šli, a byl nám vnucen. Osmělili jsme se dále připomenout, že jsme měli jakési evropské naděje, které se nám, bohužel, rozplynuly. Za toto „bohužel“ jsme teď tak proháněni. Ale pravím znovu: bohužel. Snažiti se o to, aby v koaličním tisku vyšla pravda o tom, co jsme napsali, je ovšem marné. Na to si, milí přátelé, musíte ve veřejném životě zvyknout, že „pravdu, kterou jsi vyslovil, budou kroutit a splétat z ní past pro hlupáky“. Budou tedy ovšem dále psát, že zavrhneme Malou dohodu. Ne, my konstatovali jen jako upevňující se už fakt, co s obavami napsal Steed ve svých „Pamětech“: „národy se snad vrátí k špatné soustavě aliancí a zbrojení, původcům to budoucích válek“. To se už nesmí vyslovit, že aliance, třeba vnucené aliance, jsou špatnou cestou k míru?

Jinak je tomu s našimi názory o revisionismu. Ty koaliční noviny v podstatě citují správně. Co se to tedy s námi děje? Tady je třeba vysvětlení.

Pan poslanec Hrušovský o nás nedávno napsal, že jsme udělali botu a ostatně že nikoliv po prvé. Snad ten muž má nevědomky dokonce pravdu. Půjdou-li věci směrem, jehož se někdy obáváme, pak se může stát, že opravdu děláme botu a že potom pan Hrušovský se jí zmocní a bude v ní chodit. Jinými slovy: možná, že dnes už připravujeme to, co p. Hrušovský za několik let sám bude říkat. Nebyla by to vskutku první taková potřebná bota v naší kariéře, a náhodou

měly ty boty obyčejně nějaký vztah k německé otázce. Když jsme — já a skupina mých přátel — v roce 1921 psali, že Německo nikdy nezaplatí reparace mu uložené, zacházel s námi koaliční tisk (mezi ním ovšem také „České slovo“) stejně povýšeně jako nyní. Také tenkrát byl Hrad vyzýván, aby se od nás oddělil tlustou čarou, také tenkrát jsme ovšem udělali botu. Zajisté. Chodí však v těch botách dnes celá evropská politika. Každému už je jasno, že Němci reparace nezaplatí. Potom jsme psávali pro česko-německou vládu. Zase to bylo nazváno všelijak, mezi jiným botou. Kolikátá naše vláda si to už pohodlně pochodila v těchto speciálních botách? To už je někdy údělem samostatného člověka, že pro jiné šije boty, a je lépe si na to zvyknout a nezlobit se. Roku 1926 byla u nás jakási menší fašistická zátopa — my jsme se proti tomu drželi demokracie a vykládali její přednosti. Objevilo se potom, že jsme šili, šili botičky pro p. Jana Scheinosta, a že on nás nyní dokonce téma našima demokratickýma botičkama bije po hlavě. Tenkrát byl ohnivým pobočníkem Gajdovým a poučoval nás o fašismu, jako je dnes ohnivým šéfredaktorem neohnivých koaličních „Lidových listů“, kde nás pro změnu poučuje o demokracii. Dokonce jsme mu to, znajíce expansivnost jeho povahy, předpověděli, že nás jednou ještě i demokracii bude vyučovat.

Tak tedy možná ani ta bota, co nyní vyrábíme s nebezpečím, že se dostaneme do špatné pověsti, nebude možná jednou k zahození. Proč vlastně chceme, aby se uvažovalo o možnostech revise? Zatím ovšem nic více, než aby se uvažovalo. Bylo by tu trojí populární vysvětlení: buď, jsouce Češi, dáváme přednost maďarskému prospěchu před prospěchem českým — to bychom byli perversní; nebo patříme k známému proudu národních zrádců, který nikdy nepřestal se vinout českým životem a k němuž střídavě patřil Rieger, Masaryk a Kramář, kteří za sklínku koňaku, židovské peníze a za císařský úsměv svůj národ prodávali — to by mohlo být; nebo konečně jsme o tolik pošetilejší a zmatenější než redaktoři „Venkova“, že to i oni sami na nás poznají — ale to není dost pravděpodobné. Nebo se musí připustit možnost jiného vysvětlení: že jsme jakýmsi dnes záhadným způsobem dokonce rozumní.

V čem by mohla spočívat tato rozumnost? Pokusíme se to vysvětlit. Vůle Československa nepřipustit jakoukoliv revisi je dosti jasná. Pokud na něm bude, pokud bude mít dosti sil, k revisi nedojde, a můžeme být spokojeni. Ale je možno zcela vyloučit, že se jednou, nikoliv ovšem ze své vůle, octne uprostřed revisionistické situace, jíž se vzpíralo, ale neubránílo? Ne jen my události připravujeme. Také jiní je pro nás připravují. Vše záleží na tom, která fronta bude mít více sil, zda ta naše, nebo ona druhá, revisi příznivá. V tom případě, odmítajíce i jen uvažovat o tématu revise, šli bychom do této situace se zavřenýma očima. Jak by se tato situace mohla zrodit, ještě vyloučíme. Ale připustíme-li, že by mohla, pak se jinak objevuje cena skupiny, která o tom aspoň debatuje.

Jaká je to skupina? „Národní listy“ vyslovily přání, aby i v cizině bylo známo, že „Přítomnost“ je tiskem českého poraženectví. Toho snad ani není třeba, jako není třeba ničeho, co není pravdivé. Stačí, bude-li v cizině známo, že „Přítomnost“ je orgánem lidí, kteří svobodně užívají rozumu a neběží s každým názorem na nějaký úřad nebo do politické strany pro dovolení, aby jej směli vyslovit. Jsou dva druhy časopisů: jedny někoho zastupují, buď ministerstvo nebo politickou stranu; ty ovšem nemohou tak psát jako my, nejen proto, že by jim to jejich páni nedovolili, nýbrž také proto, že zejména v mezinárodní politice smějí zastávat jen fakta uzrálá a hotová. Takové listy se nehodí k svobodným úvahám o budoucnosti, poněvadž z jejich stanoviska by cizina dělala závěry o stanovisku ministra nebo vládních stran. My takovým zastupitelským orgánem nejsme, ani se za něj nevydáváme. Opravdu zastupujeme jen své smýšlení, snažíme se, aby bylo rozumné a poctivé. Postačí, bude-li toto v cizině známo.

F. Peroutka.

(Dokončení.)

poznámky

Svoboda, střední a mladá generace

V posledním čísle „Zápisníku“ roznívá F. X. Šalda svůj projev, který učinil v rámci akce „Levé fronty“. Tato čilá instituce, zabývající se hlavně sbíráním podpisů na manifesty proti evropským tyranům, které nemají mnohem větší cenu než posílání pohlednic, musí mít nyní dojem, že hrála hada na svých úzkých prsou. Neboť p. Šalda vykládá svůj projev způsobem, který nemůže neuvzbudit nelibost této fronty, jejímž hlavním úkolem je rozmluvit lidem strach z diktatury a z té vyhlídky, že by všechna moc hmotná i duchovní měla být vydána do rukou výkonného výboru jediné strany. Té strany, jejíž ústřední orgán ve své literární rubrice kárá autorku komunistického románu z toho zajisté těžkého poklesku proti estetice, že vylíčila sociální převrat a při tom pouze jednu jedinou mrtvolu. Nikoliv, šosačko, mrtvých musí být více! poučuje ústřední orgán kandidátů pozemské všemohoucnosti. Tento detail se hodí do naší polemiky s „Rudým právem“ o to, je-li komunismus v západní Evropě generální ubytovatel fašismu. Račte si to prohlédnout: tímto a jiným podobným způsobem pěstoval komunismus ideologii brutality, kterou potom jiní mohli beze studu a bez obtížného začínání převzít a dále pěstovati; tímto a jiným podobným způsobem učil, že život, práva, svoboda jedince je něco, do čeho je dovoleno s opovržením kopnout, až tomu i jiné naučil; takovými vyhrůžkami sehnal dohromady ty, jimž vyhrožování platilo, rozdráždil je a potom v rozhodné chvíli ukázal se slaboučkým. Metoda fašistů byla ze tří čtvrtin vypracována komunisty; fašisté mohli jen zasednout k připravenému už požíráni humanistických a demokratických pojmů; komunisté jim při této hostině posloužili jako číšníci. Kdyby se za pomoci tak silného hnutí jako je komunismus byla v Evropě po válce pěstovala jiná ideologie než ideologie brutality, nesoucí na sobě zřejmé stopy válečné zvláštnosti, kdyby komunismus nebyl v demokraciích uvedl na denní pořad ideu násilného boje o moc, kdyby nebyl učil tvořit gardy, úderné roty a bojůvky, kdyby se zkrátka nebyl přičinil o vhodné psychologické ovzduší, nikdy by nebyl vznikl fašismus a hitlerismus v této podobě. Také krvelačnosti, také surovosti se vyučuje — s velkým výsledkem pro učitele. Byli jste výtečnými učiteli, páni komunisté.

Ale to jen mimochodem. F. X. Šalda tedy píše v „Zápisníku“:

„Ten barbarský, násilnický režim v Německu vyvolal ve mně — a nejen ve mně — strach o svobodu. S tou svobodou je to podivná věc; tak něco jako se zdravím. Nevšímáš si jí, pokud ji máš. Je ti to něco tak samozřejmého jako vzduch, voda nebo oheň. Teprve když je ohrožena, když ti může být vzata, procítíš, jak je ti drahá a jak by se ti bez ní špatně žilo. Myslím, že pravou cenu svobody zná jen ten, kdo si ji musil vydobýt; kdo bojoval proti porobě ať té ať oné formy. A tu skoro blahorečím Rakousku, Vídni,

jejím vládám. Díky jim aspoň střední generace z nás vědí z vlastní zkušenosti, co je to boj o svobodu. A proto dovedou si snad svobody trochu vážit; a doufáme, nedají si jí vzít zádušnému teroru ani z prava, ani zleva... Dorůstají generace, které neprošly tím napětím boje o nejprimitivnější svobody občanské, a kterým jsou tedy cosi samozřejmé, čeho si neuvědomuješ a o co se nestračuješ...“

„Je to u nás podivný předpoklad, že svoboda a boj o svobodu se spojuje vždycky jen a jen s představami pokrokářství. Ale já jsem přesvědčen, že svoboda náleží k duchovnímu fundu instruktiva každého člověka civilisovaného, i konservativce. Svoboda je právě to, co třeba konservovat, totiž zachovat v každém případě. Ne-li jako cíl, tož rozhodně jako východisko.“

Kdo čeká, dočká se. Nezakrýváme, že jsme rádi, že v tomto případě jsme se dočkali. Skoro jsme pokoušeni býti hitlerismu vděční za to, že vyvolal takové třídění duchů, při němž se lidé rozpomínají na dobro svobody a shledávají, že by jí také nemuselo být, a při němž postava Šaldova formátu se tak britec staví na její stranu. Už se těžce dýchalo v ovzduší rozmazlenosti, kdy lidé, přecpaní svobodou, pochybovali o její prospěšnosti, jako každý pochybuje o znamenitosti toho, čím je přesycen. Jinou cenu má chléb při tučné hostině, a jinou na pustém ostrově. Lidé dostávají žízeň po svobodě už při pomýšlení, že by její pramen mohl vyschnout. Toho bylo potřeba.

Víme dobře, kolik nedokonalosti má ještě onen stav svobody, ve kterém žijeme, kolik hospodářských nesrovnalostí připouští. Je tak nedokonalý, jako byl nedokonalý první automobil. Ale kdyby vynálezce automobilu svou první skákavou, hrkavou, páchnoucí, uši rvoucí, zkrátka bestiální mašinu byl zase rozbil, nejezdili bychom v automobilech dnešních. Podobně je lépe pokračovat v rozvíjení současného stavu svobody než s omluvou, že jsme nedospěli pitomci, pozvat si nějakého hrubce, aby se laskavě ujal vlády nad námi. V těchto věcech je nebezpečno dopřát si luxus experimentu. Když se nějaký jiný pokus nepodaří, člověk si řekne: nepovedlo se, necháme toho — a je to tím odbyto. Ale tady, kdybychom i potom došli k poznání, že jsme se nešťastně zmýlili a že se potíme krví, a kdybychom chtěli vzít svůj experiment zpět, zda by náš pán, navykly zatím sladkosti moci, uposlechl našeho vyzvání a odstříhanil se? Jednou se roztrhnou dnešní mraky a pozná se, že pohrdání svobodou, v němž se činila a cvičila určitá, nikoliv malá část inteligence, bylo velkou zradou na duchu, nejrozšířenější formou zrady kleriků. Stali se inteligenty — k čemu? K nemoudrosti. K tomu, aby na lidi, kteří sotva vyšli z jednoho poddanství, přivolávali poddanství jiné. Už už Evropa ztrácela svou hrdoť a chystala se připodobnit se východním metodám, které mají svůj smysl ve svých analfabety a lidem, jenž z vlastního uvážení sotva by dospěl k státnosti; už už zapomínala na smysl své historie, který byl stálým bojem o svobodu, o individualitu, o důstojnost. Napsal jeden spisovatel, že lhostejnou duši je možno očistit jen ohněm a mečem. Hitler Evropě posloužil divadlem tohoto druhu, a zasloužil se o to, že bude mluvit lhostejnosti k svobodě, a že se už demokracie nebude prohlašovat za reakci.

Střední generace leckdy bývala mládeži cizí, snad nepochopitelná ve svém horování pro svobodu. Šalda výtečně vysvětluje, proč: je zde rozdíl mezi těmi, kdo udělali zkušenosti s ne-svobodou, a těmi, kdo neudělali. Patrně je pravda, že jen ten dovede si vážit výsledku, kdo jej vybojoval, kdo na něj sám platil. Pozdější snadno mohou se zvrhnout v to, čemu se říká fruges consumere nati. Kdo poddanství nezažil, nedovede si je představit v plasticity a v barvách. Jsme Šaldovi vděční, že připomíná střední generaci úkol pečovat o pojem svobody. Opravdu, jak zbabělá by ta generace musila být, kdyby se dala zmásti pokřikem, kdyby netrvala na svých zkušenostech, kdyby jakousi neurčitou frází o době — anebo z touhy po oblibě u radikálů — dala se odvrátit od hlásání svobody! Každá generace má svůj jedinečný úkol. Po generaci, která svobodu hlásala, přišla generace, která jí vybojovala. Naším úkolem jest ji udržet. Kdyby se nám to nepodařilo, žili jsme marně a budeme nemilosrdně zapomenuti.

—fp—

Doba se mění, změnila se i víra?

Bývalý generální inspektor J. S. Machar nemíní, jak se zdá, mlčet o svých citech ke svým bývalým přátelům a zejména o svém nynějším soukromém poměru k prezidentovi republiky ani po šarvátku, kterou svedl v listech pana Stříbrného pro starou poznámku „Přítomnosti“. Dal aspoň od té doby najevo své smýšlení už několikrát. Při Kobsinkově puči vykládal něco, co mělo budít u neinformovaných dojem, že za Gajdovo jmenování náčelníkem hlavního štábu je odpověden pouze presi-

dent republiky, ačkoliv je známo, že Gajda náčelníkem štábu nikdy jmenován nebyl, a byl pouze generálem Syrovým a J. S. Macharem pověřen vedením tohoto úřadu. Pak otiskl Machar v „Národních Listech“ na den 7. března ne gratulaci prezidentovi republiky, ale benešovskému dru Taussigovi, který slavil své jubileum čtyři měsíce před 7. březnem. Naposledy, pokud jsme si všimli, otiskl v Politické báseň o sobě a v případě, že jsme jí dobře rozuměli, měla znamenat, že Machar není takový, jak se lidem zdá, že se změnila doba i lidé v ní, a hlavně, že on sám dělal vždy něco jiného než co mu bylo po chuti a k čemu tíhla jeho povaha. Snad to mělo dokonce znamenat, že jednal v životě proti svému přesvědčení.

Machar, i když to někteří neradi uznávají, znamená pro mnoho lidí i dnes takovou autoritu, že by čtenáři jeho posledních básní a polemik věru měli vědět, na čem vlastně jsou. Ta konfese v nedělní Politické je mohla spíše zmást než poučit, a proto by snad bylo vhodné položit Macharovi několik konkrétních otázek:

1. Pane Machare, teď, když už nejste generálním inspektorem, věříte, že Hilsner nezabil Anežku Hružovou, a to z rituálních pohutek?
2. Teď, když už nejste generálním inspektorem, věříte, že Masaryk před válkou nebyl koupen od židů?
3. Teď, když už nejste generálním inspektorem, věříte, že se Masaryk nejmenuje vlastně Masafík?
4. Teď, když už nejste generálním inspektorem, věříte, že Masaryk nepracoval pro pruského krále?
5. Teď, když už nejste generálním inspektorem, věříte, že Masaryk a Beneš se nedopustili krivdy na Dürichovi a trestuhodným způsobem neodmítli geniální schopnosti Karla Horkého jako spoluvůdce našeho zahraničního odboje?
6. Teď, když už nejste generálním inspektorem, věříte, že Masarykův realism nebyla lučavka, rozkládající český politický život a že si t. zv. Hrad nenasadil do politických stran realistické buňky k rozleptání těchto stran?

Otázek by se dalo položit mnoho a mnoho, ale budou-li zodpověděny tyto, bude zodpověděno vše, co je mnohým na dnešním Macharovi tak nepochopitelného.

—už—

Nač zemřela německá demokracie?

Náhlé zhroutil německého státu, ustaveného 1919 ve Výmaru, bude ještě a dlouhou dobu zaměstnávat celý svět a znepokojuvat jej otázkou viny a příčiny. Je těžko již nyní, bez nutného odstupe od událostí poslední doby, kdy ještě není možno být jen přibližně přehlédnouti jejich vliv v Německu, podati konečný úsudek. Ale pro toho, kdo sledoval události z největší blízkosti a s aktivní účastí, se již od dob pochybné toleranční politiky utvořil dosti jasný obraz. Především nutno varovati před tím, aby kořen všeho zla byl spatřován výlučně v hospodářských příčinách, ačkoliv význam krize a dlouhotrvající milionové nezaměstnanosti na vývoj německých poměrů nesmí býti v žádném ohledu podceňován.

O to tím méně, že právě vrstvy nejvíce postižené krizí byly nakonec jedinými, které byly vážně odhodlány demokraticky stát bránit, totiž socialističtí dělníci a zaměstnanci. Tím jsme již u jádra problému. Německo bylo republikou bez republikánů, a stalo se demokracií bez demokratů.

Před válkou připadala většině lidí myšlenka, že by Německo se v dohledné době mohlo státi republikánským státem, přímo absurdní. Spousta malých států, existujících od staletí, nevytvořila jen úzkoprsý partikularismus, ale dala vzniknouti zároveň přemíře vojenských a civilních byrokracií, které způsobily, že nehlídíc na vrstvy vojska, feudální šlechty a velkoměšťáctva, se vlastní národ rozdělil na představené a poddané. Každý úředník se cítil býti představeným a každý dělník a zaměstnanec byl ve všech stadiích svého života, počínaje školou, v kasárnách a později v továrně a v kontoru stále poddaným. I tak často vychylovaná disciplína a organizační síla německého dělnického hnutí spočívala na stejných psychologických předpokladech. Ve státě, v hospodářském životě a také ve stranách panovalo stále něco z této nesamostatnosti a tohoto vědomí méněcennosti, co vždy vylučuje vlastní spolupráci a místo toho v nejlepším případě vede ke kritice, která není základem aktivity, nýbrž se spokojí pouhým skuhráním proti „tém tam nahore“. Tak se stalo, že 1918 se přechod k novému státu udál jako krátký přechod prázdnem, které zanechalo zhroutil císařství. Je však starou životní moudrostí, že nemáme nic opravdu, co jsme nevybojovali. Později se říkalo žertovně o revoluci, že byla zahájena demonstracemi, jejichž hlavním heslem bylo: „Šlapat po trávníku se zakazuje!“ Nelze popírat, že postavení mužů, kteří 1918 vzali na sebe úkol budovati německý stát, nebylo lehké a záviděníhodné. Pod-

mínky přiměřené, které byly novému Německu diktovány, nebyly v ničem rozdílné od těch, které by byly bývaly uloženy Německu císařskému. A není to v poslední řadě nedostatek prozřavosti duchovních otců versaillské smlouvy, co mladé republice vyrazilo nejdůležitější argument pro přebudování státu z ruky, totiž poukaz na to, že jen ona dovedla národu po prohrané válce přinést jiný mír, než by se to bylo podařilo císařství. Zmírnění, jichž bylo později dosaženo, přicházela pomalu, krůček za krůčkem a obyčejně příliš pozdě, aby se na příklad politika dorozumění dovedla učiniti populární zřejmými úspěchy. Mladá generace, která mezitím dorostla, si musila klásti otázku: „Proč máme my a naši potomci být odpovědní za něco, co se stalo za dob našich otců?“ Teprve panu von Papenovi, tomuto reakcionáři, bylo dopráno, aby sklídl ovoce politiky dorozumění, jehož zrání opatrovali před nepřítelí politického počasí titíž lidé, kteří jsou dnes dáni do klatby, těmi, kdo dnes z této politiky mají prospěch.

Vedle psychologických předpokladů zahraničně politického zatížení byl tu jako mocný brzdicí moment v Německu odpor se strany komunistů, zahájený velkým povstáním, které pak přešlo do vysilující drobné války. Komunisté sice od těch dob, kdy pod jménem Spartakusbund dělali obstrukci proti svolání Národního shromáždění, nahlédli zcela správně nedostatečnost demokratického vládního systému v Německu. Nelze je však ušetřiti výtky, že sami spoustou nesmyslných povstání ve všech částech říše, valnou měrou přispěli k tomu, aby oslabením proletariátu se slabost nového státu stala docela zřejmou. Kdyby se byli zřekli napodobení ruského příkladu, jenž při naprosto rozdílné struktuře Německa nemohl býti napodoben ani politicky, ani hospodářsky, a byli se spokojili úlohou opoziční strany, pak by neměla kontrarevoluce oněch argumentů, jichž dnes s úplným zanícením používá. Již porovnání mezi Ruskem, které je úplným světadílem, který se lehce ubrání, a má nekonečné množství surovin atd., a Německem, které je úplně vystaveno zásahu svých věřitelů a v poválečných letech nemělo ani možnost z vlastní síly zajistit výživu svého obyvatelstva, a které pro svou citlivou, vysoce vyspělou průmyslovou organizaci se nejméně hodilo na příliš daleko jdoucí experimenty.

Boj proti opozici zleva vázal velkou část sil, kterých, jak se brzy ukázalo, bylo nezbytné nutno k boji k opozici zprava. Neboť právě duch poddanství, který byl zvláště živý v střední třídě a maloměšťáctvu, byl zdrojem nového nacionalismu. Německému měšťáctvu se nezdálo, že najednou na místo excelencí, tajných radů a lidí zvučných jmen přicházejí prostí lidé ze zdola. Přeceňování odborných znalostí a titulů, typické pro německého poddaného, činilo zcela nepochopitelným, aby někdo, kdo nemá za sebou celou mandarinskou dráhu, může vykonati totéž jako nějaký vysoký hodnostář za císařství. Když pak skutečně jeden ze sta na parketech uklouzl, pak to bylo znamením k štvanicím, které i muže, jakým byl Ebert, jenž jistě nedal žádných příčin k osobním útokům, doprovázely až do hrobu. Ve středním stavu bylo právě v oněch vrstvách, které měly největší příčiny, aby zahalily rouškou zapomnění svou spoluvinu na prohrané válce, vedena ona štvance, která byla hlavním repertoárem proroků třetí říše. Ze v 14 letech „marxistického hospodářství“ byl národ z konkursu císařské říše přiveden zase ke konsolidovanému státu, že mimo to přes zahraničně politická břemena prohrané války, tento stát byl na prvním místě v sociálně-politických vymoženostech, o tom se nemluvalo. Nevzpomnělo se sociálního pojištění, pracovního soudnictví, vybudování pojištění v nezaměstnanosti, reorganizace školství, správy, komunální péče, ani sociálně-hygienických velkorysých hřišť, lázní a domovů mládeže, nýbrž dávala se stranám zúčastněným na vládě vina na důsledcích světové hospodářské krize, které se v Německu s jeho chybnými investicemi, jež velkopodniky provedly s vypůjčenými penězi, s jeho racionalisací na nepravém místě, musila zvláště pronikavým způsobem projeviti.

Právě tyto důsledky velkokapitalistického chybného hospodářství vytvořily onu „protikapitalistickou touhu“, o níž mluvil jednou Gregor Strasser, která se spojila s neurčitým nacionalismem, živěným obsazením Poruří a reparačními požadavky, jenž předstíráním „Volksgemeinschaftu“ dával zproletarisovanému střednímu stavu možnost, aby se klamal o bezvýchlednosti svého proletářského bytí a aby si uchoval třeba jen zdánlivé spojení se sociálně vyššími vrstvami. Typická psychologie poddaných!

K tomu pristupuje ešte tá okolnosť, že zejména také pro nezaměstnané a pro lidi, kteří ještě vůbec se do zaměstnání nedostali, se otevírala naděje, že dobudou posice zahrnutím „židů a marxistů“. Toto ekonomické vnařidlo Třetí říše při znovuobsazení úřadů, zavření židovských konkurenčních obchodů a vyřazení židovských akademiků nelze podceňovati. Zde je také vysvětlení bojkotu, který v těchto dnech postavil svět před právě tak těžce pochopitelnou skutečností, jako před tím masový sadismus SA. K vysvětlení všech psychologických průvodních zjevů nevystačíme s právě naznačenými hospodářskými příčinami. Jen analysis všech okolností, které měly vliv na duševní vývoj, dovedeme pochopit, že v zdánlivě tak kultivované zemi, jakou je Německo, byla rozlomena všechna duševní pouta, která temné pudy lidské povahy drží v mezích sociálně zdravé morálky. Že rebelantský poddaný si vždy vede divoceji než revoluční volný muž, to je historická zkušenost, která také v tomto případě potvrzuje, že nelze v půldruhém desetiletí vyrovnati nedostatky staletých dějin, a to tím méně, když lidé, kteří mají mládež vychovat, svou vlastní výchovu měli v dobrodružných letech války a demoralisujících letech inflace.

Oslabena zahraničně politickými břemeny, maximalistickou politikou komunistů, která ve svém efektu posilovala reakci a národně socialistickou kontrarevoluci, zrozené z poddanské psychologie, šla německá demokracie svou trpělivou cestou, která vedla k tomu, že měšťácké střední strany se svým apelem na rozum před poblouzněním romantického fašismu ztroskotaly právě u mladé generace, která si zamílovala boj o žhavé sliby. Právě pomocí žen a mladých voličů, tedy pomocí vrstev citově nejsilněji určovaných, byl parlament v pravém slova smyslu rozvalen, až koaliční vlády, jejichž kabinetů pod tlakem krise byly vnitřními konflikty ve všech sociálních otázkách oslabeny až k nečinnosti, neměly již vůbec žádné base důvěry v lidu. Co pak přišlo, to bylo žonglování s ústavou, pak sesouvání krok za krokem a nakonec, jellkož již nebylo víry v brzdicí zařízení, náhlý pád do hlubiny a konec demokracie vůbec.

Německý emigrant.

Německá zahraniční politika

Neškodí poslechnouti si občas mimo projevy oficiálních představitelů také politické hlasy minorum gentium. Zvláště dnes v Německu. V druhém březnovém čísle Deutsches Volkstum napsal jeden z jejich zakladatelů, Wilhelm Stapel, hned dva články o tom, jakou zahraniční politiku má nyní Německo zahájit. Uvažuje taktó: jediným historickým nepřítelem Německa je dnes Francie. Proto musí být úkolem německé politiky připravit Francii tak těžké politické porážky, aby byla zase přivedena na místo, které jí ve světové politice náleží. Aby toho Německo dosáhlo, musí stát při národech, které nebyly uspokojeny výsledkem války, a to znamená, že nesmí užívat politické fraseologie národů válkou uspokojených. Fraseologie o míru a odzbrojení je prý bojovným nástrojem západních mocností. Proto musí Němec užívat řeči jiné, opačné. Němec prý se liší od ostatních národů tím, že bere ideje vážně. Je prý jediný, kdo ve fraseologii o míru a svobodě věří a kdo jí neuznává jako zbraně, nýbrž slouží jí. Protože ostatní dovedou spojovat bojovnou politiku se sladkými slovy — a pan Stapel jim to ani nezavízá, protože je to prý v jejich povaze — musí to Němec prohlédnout a uvést v soulad své cíle se svými slovy. Kdyby to dělal tak, jako západní státy, byl by nečestný. Má tedy čestně a otevřeně prohlásit, že nemá zájmu ani na míru, ani na odzbrojení, nýbrž na válce a zbrojení. Musí být neústupný.

Na Němce za hranicemi prý se Říše nesmí dívat jako na vnitřní věc dotyčných států. Nemá je podporovat jen přes Société des Nations (pan Stapel užívá důsledně francouzského názvu, protože jméno tohoto západnického podvodu se asi nedá přeložit do čestného německého jazyka), nýbrž „sie müssen Gegenstand einer direkten Reichspolitik im Handeln des Reiches mit den Staaten werden... Die Politik des Reiches kann nur erfolgreich sein, wenn sie hart und intransigent ist,“ a to prý zvláště na východě. Německá politika musí být zkrátka expanzivní, na to klade pan Stapel veliký důraz, a jejími cíly musí být: Heer, Siedlung, Ausfuhr. Je nutno to ocitovat v originále: „Wollen wir expansive Politik treiben, so müssen wir diese drei Dinge in Angriff nehmen: wir müssen zunächst eine Heeresmacht aufbauen und damit die Siedlung verbinden (který soused bude touto návštěvou poctěn, o tom se pan Stapel nezmiňuje). Wird das Volk alsdann wieder expansionsreif, so wird sich die Ausfuhr — die auch ein geistlicher Vorgang und so der Phantasie wie des Willens bedarf — neu beleben. Wir erwarten, daß der 30. Januar und der 5. März

1933 eine Wende von der repressiven zur expansiven Politik bedeuten.“

Musíme vyčkat, do jaké míry pan Neurath vyhová přáním pana Stapela. V jednom bodě ovšem panu Stapelovi předpovídáme zklamání, totiž v nadějích na nový Ausfuhr. Jak to s ním bude dopadat za té nové expanzivní politiky, o tom se mohl pan Stapel přesvědčit už za židovského bojkotu.

Zd. Smetáček.

Protikartelové tažení podle československého vzoru

Minulý týden si agrární senátoři odhlasovali resoluci, v níž s ostatními koaličními členy senátu vybědili vládu, aby co nejrychleji vypracovala zákon proti kartelům, protože je třeba honem snížit ceny železa, uhlí, cementu a ostatních stavebních hmot vůbec. A při tom si mnuli pod lavicemi ruce radostí, že se konečně podařilo dát dohromady kartel živočišné výroby, jemuž jen pro libozvučnost bylo dáno jméno syndikát. Vláda skutečně už ustavení živočišného syndikátu schválila, a my musíme soudit podle syndikátu obilního, že tu nepůjde o nic jiného než o kartel, ovládaný agrární stranou. Cílem tohoto syndikátu ovšem není ceny snižovat, ale hnát ceny živočišných výrobků nahoru, aby na nich vydělávala, když už ne zemědělec, aspoň zemědělská družstva. Víme-li, jak dovedli agrárníci nedávno udržet ceny vajec pomocí devisové komise, která prostě zakázala dovoz vajec, jakmile u nás začala klesat cena, jsme jistě oprávněni předpokládat, že živočišný kartel pozeze ceny nahoru, nikoliv dolů.

Zároveň s ustavením živočišného kartelu začíná se jednat o kartelu druhém, při němž má opět asistovat táž vláda, která nám už přes rok slibuje, že příští týden docela vážně začne jednat o zákoně proti kartelům. Je to kartel mléčný, a ministerstvo zemědělství dělá vše, aby mu pomohlo na tento svět. Pro nás konsumenty to bude znamenat ovšem další zvyšování cen a další sliby, že vláda začne dělat stejně energicky cenovou politiku, jako dovedla energicky snížit státně-zaměstnanecké platy.

Můžeme si proto docela jasně představit, jak to jednání vlády o kartelovém zákoně, až k němu dojde, bude vypadat. Bez jakéhokoliv národohospodářského vzdělání každý pochopí, že kartelová a cenová politika bude mít význam jen tehdy, sniží-li především ceny denních životních potřeb. A k tomu jsou cesty uzavřeny trojitým šraňkem: kartelem obilním, živočišným a rodicím se mléčným.

—ve

Krise národní demokracie

Národně demokratická strana prodělala již tolik vnitrostranických krisí, měla již tolik různých oposic, že si ji už jinak nedovedeme představit, že vnitřní nepokoj v ní bereme jako věc samozřejmou. Proto i dnešní události v národní demokracii přijímají se jako něco starého a známého. A přece se hodně změnilo. V počátcích tvořila oposici proti vedení levice; vlastně to nebyla ani levice. Byli to lidé, kteří žádali, aby pro národní demokracii byl směřodatným ten program, který si dala jako státoprávní demokracie. Dnes má národní demokracie obtíže s oposicí n a p r a v o. S oposicí, která se vychovala. Tuto oposici tvoří jednak národně demokratická mládež, vedená drem Rašínem jun., jednak t. zv. radikální národní demokraté, jichž osou jsou národně demokratické Vinohrady s listem „Demokrat“.

Národní demokracie od svých počátků měla jednu schopnost: vychovávat si lidi, kteří později na ni útočili. Tak se národní demokracie dočkala velkého nevděku od fašismu; od slov, děkujících pánu bohu za fašismus, dostala se národní demokracie k tomu, že dokazuje, že poctivý český vlastenec nemůže býti fašistou. Podobně tomu bylo s Jiřím Stříbrným. I touto národní demokracie hodně pomáhala, aby dnes „Národní listy“ a „Národ“ plnily svoje sloupece dokazováním, jak špatná jest Liga. — A stejně jest s mládeží: má-li dnes národní demokracie obtíže s mládeží, má je proto, že si ji tak vychovala. Dnes ovšem má mládež dvojí. Jednu, která jde za Rašínem, druhou, která se těší přízni strany a která konala sjezd v Luhačovicích, který — jak dokazuje mládež oposiční — stál mnoho peněz. Mluví se o desetitisících, oposiční mládež píše o potěmkinských vesnicích, o neexistujících organizacích, o tom, jak byli jednotlivci donucováni účastnit se sjezdu.

Na oposiční mládeži jest vidět, že silně podléhá agitaci Stříbrného. A ještě znatelnější je to u t. zv. radikálních národních demokratů; jejich kritika strany se v podstatě neliší od způsobu, jakým kritizuje národní demokracii „Polední list“, i tuto oposici neposadil na koně nikdo jiný než vedení národní demokracie. Tak dlouho si libovalo v oposiční, radikální agi-

taci, až si vychovalo lidi, kteří tuto agitaci brali za bernou minci.

Národně demokratická oposice jest v té dobré situaci, že stršásá jen ovoce dřívější politiky strany. Situace je ztížena tím, že jméno dra Kramáře nedovede dnes dobře překlenouti rozpory mezi jednotlivými skupinami, nehledíme-li k tomu, že jeho choroba dovoluje mu sice psáti články do „Národních listů“, nedovoluje mu však zasáhnouti mezi rozvaděné. Vedle toho byl to právě on, který před nějakou dobou stál za onou politikou, která dostala na koně dnešní radikály. — Je to znát i ve sporu strany s mládeží. Zatím co národní demokracie proti odbojně mládeži buduje si svoji poslušnou mládež, nechce si dr. Kramář rozhlévat mládež opoziční. Jméno jeho nemá mezi národními demokraty již té síly, aby dovedlo překlenouti zásadní rozpory názorové. Jak může národní demokrat rozumět agitaci národně demokratického tisku, argumentují-li opozičníci, že jednání národní demokracie s frakcí posl. Stříbrného o splnutí dalo se s vědomím a předchozím souhlasem dra Kramáře?

Necháme-li stranou Kramáře, poznáme, že v národní demokracii — zejména když i posl. Lukavský jest nemocí vzdálen politické práce — není jména, které by mohlo vyrovnati rozpory ve straně. Ministr Matoušek má své odpůrce ve straně; také pokus o kandidaturu posl. Ježka ukazuje, že toto jméno není vyslovováno všemi národními demokraty stejně. Zbývá posl. Hodač. To je muž, kterému radikální národní demokraté, radikálně opoziční mládež, nemohou přijíti na jméno. A tu je také místo, v němž tisk posl. Stříbrného vidí slabinu národní demokracie a proto tak na toto místo útočí. Jest ironií, že radikální národní demokraté používají ve svých útocích prbti posl. Hodačovi týchž argumentů, které dříve vyvraceli, když přicházely z řad jiných stran. Tvrdí, že posl. Hodač přivedl národní demokracii do závislosti na Svazu průmyslníků. Nebylo pro posl. Hodače příliš těžké poznati, že politika, jak ji dělala národní demokracie, neprospívá nikomu a že proto nemůže prospívati ani průmyslu. Proto se pokusil o nápravu; ale ohýbat stromek lze jen v mládí; národní demokracie byla již tak špatně politicky vychována, že pokus o lepší politickou výchovu musil naraziti na překážky téměř nepřekonatelné. Nad to Hodač je sotva politikem, který by měl schopnosti provésti tuto myšlenkovou přeměnu strany. Jeho akce by narazila na odpor i tehdy, kdyby národní demokracie nebyla zachváčena panickým strachem ze Stříbrného. Personální unie Svazu průmyslníků a národní demokracie v mnohém prospěla straně, a zejména ji zbavila mnohých starostí hmotných. Pokud prospěla průmyslu, jest otázkou. Taktika posl. Hodače jest kritizována nejen v národní demokracii, ale i ve Svazu průmyslníků, a poslední události v této organizaci to jasně potvrzují. Sotva to tedy bude posl. Hodač, který přinese duhu míru v národní demokracii.

To působí i na situaci národní demokracie ve vládě a majoritě, kde jest dosti mužů, kteří berou svoji práci vážně aspoň na tolik, že nechtějí klidně přihlížet k tomu, aby jedinou hnací silou národní demokracie jako vládní strany byl strach ze Stříbrného. Nelíbí se jim, že národní demokracie, která tak málo bere ohled na vážnou situaci, působí neustálé obtíže ve vládě, a to nikdy z důvodů, které by bylo možno odvoditi ze státních zájmů a potřeb. A tak není mimo dosah možnosti, že toužebné přání radikálních národních demokratů: dostat národní demokracii z vlády, se splní ne tak zásluhou vedení národní demokracie, ale pro — nedostatek trpělivosti ostatních vládních stran. Je totiž nepříjemné mít ve vládní většině jako partnera stranu, která neustále vyskakuje, která při každé příležitosti již studuje agitační gesto, která má v duši jedině: strach ze Stříbrného.

Strach ze Stříbrného je dnes obsahem národní demokracie. Vzpomeneme-li, že národní demokracie byla dědičkou kdysi mocné mladočeské strany, vzpomeneme-li na vyhlídky, s nimiž šla jako státoprávní demokracie do nového státu a k novému životu, poznáme, jaký kapitál dovedla prohospořáti.

V. Gutwirth.

Jak vzniká moc v politice

Úsilím každé politické strany jest mít co největší moc. Tato moc se měří počtem získaných mandátů. Ne však vždy počet mandátů jest jediným měřítkem síly té či oné strany. Komunistická strana počtem hlasů rovnala se kdysi skoro straně agrární; a přece: jaký rozdíl mezi vlivem komunistů a agrárníků! Vliv strany záleží na jejím sociálním složení. Národní demokracie jest počtem asi tak silná jako strana živnostenská; politicky však hraje roli daleko větší. Není to tím, že by národní demokracie překypovala myšlenkovým bohatstvím; že by její politické ideály byly lepší než stran jiných. Naopak: natropila se politických hloupostí až až. Má-li

vliv, který neodpovídá počtu jejich hlasů a mandátů, jest to tím, že má za sebou průmysl a kapitál, že mezi svými stoupeneci má velkou poměrně část vyššího úřednictva, takže může vývoj politických událostí ovlivňovati ještě celou řadou prostředků, nejen počtem svých mandátů. Vliv a moc strany závisí na temperamentu, na oddanosti jejích lidí k stranické myšlence, na jejich politické vyspělosti atd. Jest prostě celá řada okolností, které působí k tomu, že síla, vliv strany není vždy přesně vyjádřen počtem jejich mandátů.

Náš politický život se žije ve znamení toho: mít moc. To se stalo snahou každé politické strany a z největší části jest to pochopitelné. Neboť: co jest platna nejlepší myšlenka, když není tu moci, která by se přihodila na vázky? Co jest platno, že strana má hezký program, že má slušné, poctivé, obětavé vůdce, když nemá moci, aby se prakticky uplatnila? Jest tedy zcela pochopitelné to: mít moc. Ale život nás dobře učí, že ne vše jest otázkou moci. Jde o to, jak použít moci zejména tam, kde o vládu a rozhodování jest se nutno dělit s jinými. Ale nejedná se jen o moc politických stran. Platí to i o jiných institucích. Mnohou oprávněnou kritiku si vyvolal náš parlament jen tím, že plně nevyužil svých práv. Nevyužil na př. rozpočtového svého práva, nevyužil plně svého práva kontroly administrativy. Nebylo by potřeba úsporně sedmy, jejich škrtů namnoze velmi citelných, nebylo by potřeba úsporně a kontrolní komise, kdyby parlament byl vždy použil svého práva dohlížet, jak se hospodaří s prostředky, které státní administraci povoluje. Záležel na tom, jak se moci použije. Vytýká se někdy agrárníkům, jak dovedou využití svoji moci. Není to vždy jen otázkou moci. Stačí porovnávat, jak bohatě jest vybavena Zemědělská akademie, jak chuděce jest dotován Sociální ústav Československé republiky. Stačí porovnat, jaká budova byla postavena pro zemědělskou osvětu (na Vínohradech) a v jakých místnostech se tísní kulturní instituce dělnické. Poznáme pak — a ještě na celé řadě jiných případů — že to nelze redukovati jen na otázku prosté moci, ale že tu jde o to, jak prakticky moc uplatniti vždy a všude. Situace socialistů — abychom uvedli jiný případ — v rozhlase, není v celku silná. A zase to není jen otázka moci, ale otázka, jak moci použiti. Někdy obratná taktika, drobná práce, cílevědomý rozbor situace dovede znásobiti účinek i malé síly, zatím co jindy i značná síla se neuplatní, protože jí nebylo použito na pravém místě, v pravý čas. Jest potřeba utužit svazek síly a myšlenky, které síla má sloužit, aby výsledek byl maximální.

V. G.

Co je to?

Snad je dobře upozorniti na zvláštnost, která se zdá býti zároveň novinkou: Městský úřad v Nymburce vydal dne 23. září 1932 panu L. P. vysvědčení zachovalosti, které končí: „... jest jak v ohledu mravním, tak politickém úplně zachovalý“. Vzhledem k tomu, že u nás není zakázaných stran politických, poslední část věty nemá asi oprávnění. Aspoň konstatujeme.

Z.

politika

Z deně k Smetáček:

Polské stanovisko v otázce koridoru

O této otázce, která se jednou může státi nejnebezpečnější evropskou otázkou, bylo zde již několikrát psáno. Není pochyby, že i my musíme k ní nalézt stanovisko. Otiskujeme dnes článek, který se na věc dívá se značně jiného hlediska, než jaké tu bylo několikrát zaujato. Souhlasíme, že se musí uvažovat o všech okolnostech, a snášíme proto materiál. Polský koridor nesmí být pro nás jen pouhým slovem.

Nadhazuje-li se nyní u příležitosti diplomatických pokusů o revisi mírových smluv znovu otázka polského koridoru, bylo by dobře připomenout některá základní fakta, bez nichž se veřejné mínění nemůže správně orientovat. K těm faktům náležel vedle několika dat historických a demografických zejména polské stanovisko, na něž je nutno klást právě tak velký důraz jako na německé. V zájmu evropského míru jest nalézt v této

otázce, právě jako v podobných ostatních, řešení co možná spravedlivé; nikterak bychom míru nepomohli, kdybychom křivdu na Němcích napravovali novou křivdou na Polácích. Vzhledem k evropskému míru je docela jedno, zdali zeje otevřená rána na těle toho či onoho státu — politické důsledky budou vždycky obecné.

Národopisně je koridor, starým polským názvem Pomoří, územím polským. Německá menšina činila, jak Poláci udávají, roku 1931 10.1%. Kdo nedůvěřuje této číslci, ať se přidrží jiné, o deset let starší — 18.8%. Také historické vztahy k Polsku jsou nepochybné. Od roku 1454 až do dělení Polska 1772 bylo území polskou provincií. Jeho odtržení od Polska bylo výsledkem imperialismu pruského krále Bedřicha II., který si byl dobře vědom, že tamní obyvatelstvo je polské, ale u něhož státní resona vždycky znamenala více než ostatní ohledy. Sám prý se vyjádřil, že dělení Polska „snad nepospěje našim duším, ale jistě prospěje státu“, t. j. pruskému, protože prý — a to je jiný výrok Bedřichův — kdo má Gdansko a Pomoří, je větším pánem Polska než sama polská vláda. Můžeme se divit, že Poláci dnes uvažují týmž způsobem, jako tehdy Friedrich II.? „Kdo považuje za chybu, že nám bylo Pomoří vráceno, považuje eo ipso dělení Polska za správné,“ napsal tyto dny Paderewski do amerického časopisu. Poláci se dovolávají i mínění vynikajících Němců, tak Karla Marxe, který napsal roku 1848 v *Neue Rheinische Zeitung*, že dělení Polska bylo lupičstvím a krádeží, nebo Loebeho, někdejšího předsedy říšského sněmu, který výslovně uznal, že koridor je národopisně polská země, F. W. Foerstera, který ukázal na historické důvody, pro něž byl koridor vrácen, Hellmutha von Gerlacha, který rovněž uznal, že obyvatelstvo koridoru náleží k polskému národu, a vyslovil se pro respektování smluv, a jiných. Tato jména, socialistická a pacifistická, ovšem za dnešního německého režimu málo váží, prostě se neuznávají.

Poláci ukazují dále na to, že za jejich správy země hospodářsky pokročila. Svobodné město Gdansk je dnes významnějším přístavem, než bylo před válkou a vedle něho vybudovali Poláci nový moderní přístav Gdyni, která to z rybářské vesnice dotáhla až na dnešních 45.000 obyvatel, aniž ztlačila Gdansk. Transitní obtíže v koridoru nejsou pro Němce nijak katastrofální. Poláci to dokazují tím, že roku 1923 šlo do Východního Pruska po železnici 68% německého zboží, po moři jen 32%, kdežto roku 1913 po železnici 53% a po moři 47%.

Němci snad by se časem s nynějším stavem spokojili, kdyby neměli obav, že ztráta koridorového území bude pro ně mít v zápětí také ztrátu (aspoň národopisnou) Východního Pruska. Těmto obavám nelze upřít oprávnění, ale i tu má věc háček. Východní Prusko má v říši poněkud zvláštní postavení. Je to vlastně německá kolonie. Nebylo členem německého spolku v letech 1815 až 1866. Je jednou z nejméně obydlených částí Evropy — nemá ani 60 obyvatel na čtverečný kilometr. Všeho obyvatelstva i s polskými a litevskými menšinami je asi 2¼ milionu. Je to agrární, velkostatkářská, junkerská země, která dala Německu Papenův režim a která je dnes bezmála symbolem německé politiky — „obrozená země“. Ohrožená, jak ukázala aféra s Osthilfe, ani ne tak ve smyslu státoprávního idealismu jako spíše ve smyslu finančního zájmu východopruského junkerstva — Osthilfe si jen roku 1930 vyžádala 1.700.000.000 marek. Tato obrozená německá země však se neobejde

bez práce polského zemědělského dělníka. Sociálně je tedy východopruská država čosi do značné míry umělého, odtud její vratkost a odtud také německá úzkost před jejím rozdrobením.

Podobně vratké byly už před válkou všechny polské provincie Německa. Je nejvšej zajímavé, jak německý imperialismus na východě šel přímo čelem proti přirozenému pohybu obyvatelstva. Německo mělo před válkou velkou emigraci do Ameriky. Roku 1872 se vystěhovalo 128.000 Němců, roku 1881 221.000, ale roku 1912 už klesá kontingent na pouhých 18.545. Příčinou toho bylo, že během let se z emigrace zahraniční stala emigrace vnitřní: lidé se stěhovali do Vestfálska a do Saska místo do Ameriky. Ukazuje to ohromný vzrůst západoněmeckých měst, Kolína, Düsseldorfu, Duisburgu, Hamburku. Masa německého obyvatelstva důsledně tíhla z východu na západ do průmyslových krajů. Za těchto okolností začal Bismarck provádět na východě germanizační politiku, která se nakonec, přes to, že byla velmi nevybíravá a že disponovala penězi, nepodařila. Tak zvaná Ansiedlungskommission vykupovala polskou půdu a usazovala na ní německé kolonisty, které však sháněla s velkou obtíží. Němcům se prostě na východ, do cizí a zastožené země, nechtělo, raději se hrnuli na západ. Celý ten předválečný pokřik s Mitteleuropou a všechny stížnosti, jak se Německo „dusí“ ve svém prostoru, jsou ve světle těchto fakt pouhým humbugem. Německo nestačilo asimilovat ani ta území, která tehdy mělo. Tato demografická krize na německém východě po válce pokračuje. Německá natalita ještě ke všemu vzhledem k polské klesá, zemědělská krize ohrožuje junkerské latifundie, a proto Německo hledí v hodině dvanácté zachránit, co se dá. Není to náhoda, že ostrý kurs vládní začal od východu a že Hitler v něm našel spojence. Lze se divit, že za těchto okolností Poláci nespíchají s revisí hranic? Čas pracuje pro ně. Pokud pak se ještě s německé strany agituje sentimentálním argumentem o roztržení německého národního těla, ukazují Poláci na to, že enkláv, jako je východopruská, je v Evropě neméně než čtrnáct, mezi nimi na př. italský Zadar v Jugoslavii, a nikde že nepůsobí takové pohoršení jako zde.

Tak tedy uvažují Poláci. O jejich eventuální ústupnosti v otázce koridoru si nedělejme ilusí. Staví se na stanovisko tak příkře odmítavé, jak jen je možno. Historik Kazimír Smogorzewski vydal nedávno v Paříži knihu „La Poméranie polonaise“, výklad oficiálního polského stanoviska, a zakončil ji takto: „Kdyby Polsko bylo jednou dohnáno k tomu, aby se zřeklo suverenity nad Pomořím; kdyby mělo volit mezi touto, pro svou budoucnost nejvyšší vážnou věcí a mezi válkou se svým západním sousedem; kdyby v takové chvíli přicházely s jakékoliv strany rady k moudrosti, které by se rovnaly radám k resignaci, polský národ by beze vší pochyby zvolil válku.“ A Paderewski, již výše citovaný, praví: „Nikdy dobrovolně nepřijmeme tak velké bezpráví, ať jakýmkoliv způsobem. Území nám vrácené je právem naše a jsme odhodláni je hájit vši silou a držet je všemi prostředky.“ A Poláci to míní doopravdy — o tom není pochybnosti. Dokazuje to nynější ostrý zákrok polského vyslance v Paříži u francouzské vlády ve věci paktu čtyř. Ani Francií by se nedali přimět k povolnosti. S tímto odporem, o němž zatím nechceme rozhodovat, zdali je oprávněný či neoprávněný, musí počítat každý, kdo chce

vést diskusi o revisi hranic v koridoru. Nevím, zdali by vůbec bylo vhodné a také pro náš stát prospěšné tuto otázku nyní otvírat. Mohou přijít eventualy, kdy by ničím nezkalený poměr k Polsku nebyl k zahození.

Politická mládež

IV. Mládež národně socialistická.

Stejně pestrá, jako jsou dějiny strany československých národních socialistů, je i historie její organizace mládeže, která vznikla hned po založení strany a slavila nedávno 25leté jubileum. Poněvadž tato mládež byla stále radikálnější než mateřská strana, na kterou opětovně v rozhodujících chvílích přenášela iniciativu a vliv, vyvíjely se přeměny mezi extrémním nacionalismem a extrémním socialismem u mládeže rychleji a v ostřejších formách než u samé strany, která z politických důvodů musela si často při těchto proměnách ukládati jistou míru. Před válkou holdovala národně sociální mládež radikálnímu nacionalismu, a její činnost vyvíjela se hlavně v tomto směru. Roku 1907 bylo 45 příslušníků organizací národně sociální mládeže odsouzeno dohromady na 65 let těžkého žaláře pro velezrádné činy, zvláště antimilitaristickou propagandu, namířenou proti Rakousku. Ke konci války nastal však v mládeži radikální pohyb nalevo. Mládež i strana byly tehda blízké podati si přátelsky ruce s tehdy ještě jednotnou stranou sociálně demokratickou! První léta po převratu obnovila však znovu starý nacionalismus a přátelství nalevo se značně ochladilo. Mládež, poněkud odlišně od strany, však tyto poměry znovu zvrátila, cítila opět více socialisticky než extrémně nacionálně, a právě nyní zdají se tyto oba směry vyrovnány.

Tyto četné ideologické přeměny odpovídají snaze vůdců strany i mládeže, přizpůsobiti se politickému vývoji a dočasným okolnostem. Jejich hlubší příčina je v tom, že ani strana, ani mládež nemají své ideologické požadavky založeny na jasném a pevném programu. Nedostatek jasného programu může za mnoha okolností býti pro stranu ku prospěchu, pro mládež znamená však nevýhodu v tom, že nemůže svým členům poskytnouti v každém případě jasného pokynu, který by konkrétně určoval jejich postup, ale že se musí zahrnutí zcela mlhavým pojmem budoucího nekompromisního socialistického státu, aniž při tom může převzítí třídní ideje marxistické a aniž může se tak ostře ohraničiti proti měšťanské ideologii. Naproti tomu rozuměla národně socialistická mládež vždycky velmi dobře rozvinouti silnou aktivitu v denních politických otázkách, čímž si zajistila příliv mladistvých.

Po agrárních mají národní socialisté početně nejsilnější organizace mládeže, jež se svými více než 25.000 pevně organizovanými mladými lidmi jest politickým faktorem, který nelze přezírat a jež je také silnou oporou strany. Až do roku 1923 skládalo se hnutí mládeže pouze z četných, avšak navzájem nesouvisících politických spolků. Teprve toho roku byly tyto organizace spojeny v jednotný a samostatný svaz československé socialistické mládeže. Tento svaz jest nejen navenek, ale také ve skutečnosti autonomní, v míře, která překvapuje. Financuje se výlučně sám a nebere od strany zásadně žádných subvencí. Ačkoliv samozřejmě pracuje k tomu, aby získal pro stranu nové voliče, není podle stanov pro členy organizace mládeže této volební povinnosti, takže teoreticky jest zcela možno, že stoupenec socialistické mládeže nevolí národní socialisty, ale jinou stranu. Jak sebevědomě vystupuje tato mládež, je vidět z poslední zprávy jejích činovníků, ve které se nejen praví, že „jedině mládež může nésti pochodeň

pokroku“, ale docela se také poukazuje na neschopnost starších generací, od nichž mládež „daleko spíše může převzítí vlastnosti špatné než dobré“. Socialistická mládež, jež se skládá převážně z dělníků a příslušníků zchudlého středního stavu, vysílá vlastní zástupce do samosprávných korporací, okresních komisí i všech důležitých stranických instancí. Byla to socialistická mládež, která v organizacích dala popud k vyloučení Stříbrného ze strany, a také na její energický nátlak bylo vyloučení nakonec provedeno. Skoro by bylo možno říci, že nejde jen o hnutí mládeže, ale o sdružení mladých lidí, kteří mohou vykonávat stejný vliv na politické akce strany, jako řádní členové strany samé. Mládež může dokonce své politické požadavky prosazovati u vůdců strany a u stranických instancí rychleji a bezpečněji než obyčejní straníci, poněvadž je ve stálém přátelském styku s vedením a je při tom mnohem volnější. I této své výhody využívá nyní především k tomu, aby se vši energií bojovala proti korupci a fašismu, při čemž podrobuje velmi ostré kritice i vlastní stranu. Mládež je dokonce tak svobodomyšlná, že veřejně přiznává, že v prvních popřevratových letech při zakládání státu byly učiněny velké chyby.

„Dlouho jsme mlčeli,“ praví se v jednom z článků časopisu mládeže *MLADÉ PROUDY*, „poněvadž jsme si všichni zvykli na pohodlný život, který však zcela neodpovídá materiálním prostředkům, jež jsme měli k dispozici. Nyní musíme se zbavit této pohodlnosti. Kdo se nezřekne lehkomyšlnosti, nikdy neudělá solidní práci. Zde je příčina těžkopádnosti naší administrativy, z tohoto důvodu je u nás tolik zatajování daní a proto byl pocit veřejné odpovědnosti jednotlivců, úřadů, korporací i státních funkcionářů tak zatlačen do pozadí. Okolo boje proti fašismu a korupci vrstvi se nyní všechny ostatní požadavky a cíle národně sociální mládeže. Poněvadž tato mládež usiluje o etický socialismus, snaží se především pěstovati dobrý charakter u svých členů.“

V tomto ovšem jediném bodě blíží se k cílům, které vytkl mládeži anglický vůdce skautů Baden Powell. Velmi silný je sociální a socialistický směr v mládeži, jež navzájem téměř splývají. Při tom jest vzítí zřetel na to, že dělnická mládež tvoří 60 % členů a jen 18 % je dětí úředníků a zaměstnanců. Zbytek jsou z největší části učni, kteří rovněž jsou silně zproletarisováni. Vůdcové, což konečně rozhoduje, jsou po většině dělníci. Organizace, která v 800 místních jednotkách čítá přes 25.000 členů, je rozšířena hlavně v českých průmyslových obvodech. Jakkoliv se socialistická mládež snaží získati do svých řad také mládež venkovskou, přece nemohla v agrárních obvodech zakotviti, neboť naráží na pevnou organizaci mládeže agrární. Naproti tomu v průmyslových obvodech získává většinou na úkor sociálních demokratů. Mezi českými levicovými stranami nejsou to sociální demokraté, nýbrž národní socialisté, kteří mají největší organizaci mládeže. Stejně však, jak u sociálních demokratů, je i u socialistické mládeže značná nezaměstnanost. Více než třetina členů jest v poslední době bez práce. Kdežto sociálně demokratická mládež své akce pro nezaměstnané financuje penězi mateřské strany, odmítá národně socialistická mládež materiální podporu strany a snaží se potřebné prostředky opatřiti zvýšenou činností, pořádáním divadel, sbírkami a podobně. Že za těchto okolností trpí nedostatkem peněz, jak je patrné z organizačních zpráv, je nasnadě, a tato okolnost brání ovšem provedení četnějších a rozměrnějších akcí.

Organizační činnost vyvíjí se z největší části v rámci spolkového života. Pořádají se přednášky, semináře, rozpravy a podobně. Největší organizační jednotka čítá asi 180 členů. Věková hranice pro členy je mezi 16 a 24 lety, ale jsou členové i vůdci, kteří jsou starší, avšak je zásada, že vůdcové nemají překročiti 30. rok. Od roku 1923 se počet místních organizací i členů více než zdvojnásobil. Počet organizací vzrostl s 380 na 824, počet členů s 12.000 na více než 25.000.

Dvě třetiny členů jsou hoši, třetina dívky. Vedení má Ústřední výkonný výbor, který řídí praktickou činnost jednotlivých zvláštních výborů. Místní organizace jsou spojeny okresy a župami. Na Slovensku a na Podkarpatsku jest 31 místních organizací. Týdeník Mladé Proudý vychází v nákladu 10.000 kusů. Svaz mládeže založil první zotavovnu pro učně v republice. Při vývoji není vyloučeno zakolísání, takže na příklad od roku 1928 do roku 1930 klesl počet členů s 13.500 na 10.091, do začátku roku 1932 stoupl na 20.490 a koncem roku 1932 přestoupil 25.000. Organizace mládeže přivádí straně ročně asi 2000 nových voličů.

Socialistická mládež je v přátelském a značně úzkém spojení s mládeží československé sociální demokracie. Ukázalo se to předloni, kdy národní rada a nezávisle na ní agrární mládež usilovaly o součinnost politických svazů mládeže. Tenkrát položili národní socialisté jako podmínku své účasti, že budou přibráni také čeští sociální demokraté, s čímž agrárníci byli ochotni souhlasit. Čeští sociální demokraté nechtěli se však zúčastniti této součinnosti bez účasti německých sociálních demokratů, což převzala i mládež národně socialistická za svůj požadavek, takže celý plán proto ztroskotal.

Tzr.

národní hospodář

Zpomaluje se tempo — a proč

(Obraz z Ameriky.)

Lidé bez práce, stroje, jež se zastavily, bankovky, které byly thesaurovány, toť pohled, který nyní poskytuje Spojené státy.

V minulých dobách uvedli v chod výrobní proces přesahující lidskou fantasi; nyní stojí Američani bezradni, co s ním počít, nechávají vyhasnouti vysoké pece jednu po druhé, nechávají lokomobily líně stát v garážích a nechávají ve skladištích hromaditi bavlnu, která se nedočká nikdy zpracování.

Kterak to, že hospodářský stroj americký, na nějž celý národ byl hrdý, který měl dáti každému dělníku domek, auto, radio, který měl z velkých kapitalistů učiniti pány světa, osvícené despoty, mecenáše literatury, věd, umění, který měl zahrnouti dobrodiním postupně veškerý národy světa, stroj stavby skvěle demokratické (vždyť jeho dělníci měli se postupně měniti v majitele), kterak to, že tento americký hospodářský stroj upadl do nynější obrny, jejíž postup sleduje Evropa se zatajeným dechem, cítíc, že neběží tu jen o úpadek země, ale o úpadek velkého kapitalismu.

Neslýchané bohatství.

Všimněme si především významu, jaký přísluší americkému hospodářství v době jeho zenitu vůči hospodářství světovému; pokusme se načrtnouti „hospodářský obraz Spojených států v roce 1929“.

Spojené státy vyrábějí čtvrtinu požívatin a více než třetinu surovin konsumovaných celým světem. Přirovnány k celému ostatnímu světu, produkuje Spojené státy poměrně sedmkrát více surovin v požívatinách. Přirovnány k Evropě, třikrát více.

Ještě důležitější místo zaujímají Spojené státy ve výrobě rukodílné. Podle statistické ročenky Společnosti národů je v celém světě zaměstnáno přibližně 128 milionů dělníků. Z toho desetina ve Spojených státech. Ovládají ovšem třetinu elektrické energie

světa, vyrábějící 39% veškerých pohonných látek světa.

Vnitřní činnost obchodu je tak ohromného rozsahu, že obrátové číslo veškerého maloobchodu Spojených států převyšuje o polovinu veškeren rozsah obchodu všech národů ostatních. Vnější rozsah obchodní jest takový, že na Spojené státy připadá 16½% světového importu.

Co se týče energie finanční, ze všeho zlata náleží Spojeným státům dvě pětiny. Má-li býti užito přirovnání s jinou zemí, investovaly Spojené státy v cizině sumy rovnající se dvěma pětinaám národního majetku Francie.

Konec konců národní důchod Spojených států v dobách prosperity, v dobách, k nimž se vztahují i výpočty předcházející, byl jedenáctkrát větší než důchod Francie, ačkoliv počet obyvatelstva jest pouze třikrát větší.

Amerika zdokonaluje svůj hospodářský nástroj.

Vyráběti, tak znělo prvé příkázání americké bible až do roku 1929. Následující číslice mluví samy.

Dodge Corporation uveřejňuje měsíčně počet sjednaných novostaveb.

V době pěti let sjednal americký průmysl za přibližně 50 miliard novostaveb, počítáno v českých korunách. Avšak průmysl nepotřeboval pouze nových budov, potřeboval rovněž nové stroje. Odhaduje se, že mezi rokem 1925 až 1929 rozmnožil americký průmysl svoje „nářadí“ o stroje za 15 miliard dolarů, což se rovná asi 300 miliardám Kč. Množství strojní energie, jíž průmysl disponoval, stoupl z 35,773.000 koňských sil v roce 1925 na 42,931.000 koňských sil v roce 1929. Všechny americké statistiky představují rok od roku vzrůstající se průmyslovou výrobou.

K dosažení tohoto cíle bylo třeba stále více a více kapitálu. V roce 1929 obnášela celková hodnota průmyslových společností 33 miliardy 228 milionů dolarů, hypotekární dluh průmyslových společností činil 5 miliard 449 milionů dolarů.

Jest na bílé dni, že tento ohromný vzrůst kapitálových břemen nutil průmysl k rozmnožení příjmů, aby mohlo býti umožněno placení úroků a dividend nově upsaných obligací a akcií. Bylo proto nutno, aby se prodej vyvinul proporcionálně se schopností výroby. To se však nestalo.

„Lenost konsumentů“.

Běží-li o zdokonalení schopnosti výrobní, běží zřejmě o vzrůst výroby. A je-li tu vzrůst výroby, je zřejmé proto, aby byla konsumována.

Nuže, statistiky uvádějí, že v době vrcholného bodu amer. rozkvětu nebylo výrobní kapacity plně využito; za druhé byla i skutečně pracující výroba, mající stále ještě výrobní možnosti větší nad možnosti spotřební. Že výrobních možností nebylo ani na plno využito, doznávají všichni znalci. Benjamin C. Marsh uvedl v senátním výboru, že v roce 1929, tedy v čase nejvyšší konjunktury, reflektovala metalurgie toliko na 60—80 procent své výrobní schopnosti, průmysl strojařský využíval 60% své možné výroby, loďařský 50%, rafinerie 75%, průmysl bavlnářský 65%, vlnářský 50%, obuvnický 60%, mlynářský 40% atd. atd.

A jaká je vlastně příčina toho, že spotřebitelé projevili tolik liknavosti v kupování? Což měl každý

z nich vlastní domek, auto, radio, či snad američtí spotřebitelé, mající možnost zmnohonásobiti svůj majetek, dali přednost umírněnosti a moudrosti, pravíce: „Nikoliv, máme dost“? Jisto je, že tak se věci nestaly. Nutno si uvědomiti, že pracující třídy americké netonuly v hojnosti takové, jak legenda líčí. V roce 1930 prohlásil William Green, předseda American Federation of Labor: Více než 7 milionů rodin ve Spojených státech nemá auto, okrouhle 20 milionů nemá radio. Více než 4 miliony rodin v našich městech nemá koupelny, a více než 3 miliony nemá tekoucí vodu ani v kuchyni; 13 milionů městských rodin nemá telefonu a 4 miliony nemá elektriky.

Daleky jsouce míti úděl na rohu hojnosti, tyto rodiny nenakupovaly... proto prostě, že neměly prostředků k nákupu.

Dělníci a maloročníci neměli účasti na obecném blahobytu. V době největšího amerického rozmachu, od roku 1923 až 1929, vzrostla massa mezd průmyslovým dělníkům rozdaných sotva o pět celých osm desetin %, a hrubý příjem ze zemědělských výrobků vzrostl sotva o 10%. V tomtéž čase vzrostlo množství průmyslové výroby o 10% a zemědělské výroby o 18%.

Aby nastal odliv výroby v počtu vzrůstající, nestačí, aby malé množství privilegovaných mělo možnost zmnohonásobiti svou spotřebu, neboť individuální spotřeba má své meze a nasycení je brzo dosaženo. Aby nastal odliv vzrůstajícího množství výrobků, jest nutno, aby pracující část obyvatelstva svou spotřební schopností držela krok s výrobou. K tomu však ve Spojených státech nedošlo v plné míře, ačkoliv začátky k tomu byly.

Bylo řečeno, že dělnické mzdy stoupaly se záračnou rychlostí. Není tomu tak. Za prvé je prokázáno, že se od roku 1890 až do roku 1914 mzdy amerických dělníků nezměnily. Nedá se však upříti, že od r. 1914 do roku 1926 prodělaly vzrůst, který byl porůznu odhadnut. Profesor Douglas sestavil trojí serií číslic, z nichž prvá připouští vzrůst 12%, druhá 18%, třetí 30%.

I kdybychom se přidrželi těchto posledních číslic, nezbylo by nežli usouditi, chceme-li poukázati na pracovní podmínky roku 1914, že zvýšení 30% za těchto podmínek nemůže ještě býti základem blahobytu. Jsou po ruce ankety o životních podmínkách dělníků amerických před vypuknutím světové války. Poskytují bédný obraz dělnických vrstev tak promíšených vystěhovalci a černochy, že rozdílnost jazyků a ras znemožňovala jakoukoliv syndikátní akci. Spíše naopak, Slované, Italové a černoši dodávali největší počet stávkokazů. To vše bylo nahromaděno v brlozích po třech, čtyřech i více osobách. Tyto brlohy existují dosud, a jsou dosud obydleny. Proto, že jistý počet velkých průmyslových společností snažil se poskytnouti svým dělníkům snesitelné podmínky životní, lidštější podmínky životní, nemusí se ještě mysliti, že bída byla radikálně a obecně zažehnána.

Nic nedokazuje lépe, kolik chybných ilusí si vůdcové amerických kapitalistů činili o životní úrovni ve své zemi, jako jich tvrdošíjný omyl vyráběti předměty přepychové pro širokou spotřebu.

Následuje krise.

Zatím co průmysl nemohl již využití plně svých možností, zatím co souhrn výroby nemohl dosáhnouti volného odlivu, zatím co nahromaděné zásoby začínaly

ucpávat chod národního hospodářství, vzestup na burse pokračuje. A možná, že rozpaky producentů měly účast na rozmachu spekulace. Pravda jest, že americké společnosti nahromadily ohromné kapitálové rezervy. Od roku 1923 až do roku 1928 nahromadily ve svých pokladnách 40 miliard dolarů, čili 1300 miliard Kč.

Bylo by bývalo šílenstvím užiti těchto hald peněz k vytvoření nových výrobních prostředků, když prostředky, které byly již v chodu, aneb ty, které byly právě konstruovány, přesahovaly možnosti konsumu. Proto se velké společnosti rozhodly upotřebiti části svých základních kapitálů co půjčky tak zv. brokerům, známým u nás pod jménem bursovních agentů.

„Aby vydělaly na vysokých úrocích, umisťovaly korporace neplodné kapitály co půjčky těmto brokerům. Jakmile vypukla panika na burse, jaly se společnosti v divém chvatu stahovat svoje kapitály, které pak musely býti nahrazovány bankami a tak výše půjček brokerům poskytnutá newyorskými bankami v týdnu mezi 23. a 30. říjnem stoupla o milion dolarů!“ Tak mluví dr. Goldenweiser, ředitel studijní sekce Federal Reserve Board.

A následkem paniky ve Wall Streetu vážnost situace průmyslu přestala býti tajemstvím.

Z pomalení průmyslu.

Od chvíle vypuknutí krise průmyslová úroveň neustávala klesati. Jak známo, existuje index průmyslové výroby, vydávaný Federal Reserve Board; zaujímá obrat výroby 34 průmyslových oborů a přibližně 80% veškerého průmyslu amerického. Podle této statistiky poklesla výroba v červenci 1932 o 46%, ve srovnání s červnem 1929. Výroba zmenšená o celou polovinu během krise — toho tu ještě nebylo. Cena veškerých průmyslových výrobků rovnala se 70 miliardám roku 1929. Klesla na 41 miliardu roku 1931. Zde pozorujeme přesný pokles 41%.

Tři hlavní průmyslové skupiny, které samy platily v roce 1929 3 miliardy 555 milionů dolarů mezd, nevyplatily roku 1932 více než 1 miliardu 658 milionů dolarů na mzdách! Zde nejnapadněji pozorujeme následek poklesu průmyslové výroby. Od roku 1929 do roku 1932 klesla výše mezd vyplácených dělníkům s 11 miliard 658 milionů dolarů na 7 miliard 225 milionů dolarů, což znamená pokles o 37.8%, z čehož nastává nesmírné zeslabení kupní schopnosti dělnické třídy. Počet dělníků v průmyslu zaměstnaných klesl s 8 milionů 830.000 na 6 milionů 511.000, čili o 26.3%. Více než čtvrtina dělnictva pozbyla mezi rokem 1929 a 1931 práci.

Je zřejmo, že následek zmenšení průmyslové výroby jest ohromný vzrůst nezaměstnanosti a tedy omezení kupní schopnosti dělnických tříd. Tato nezaměstnanost volá o pomoc. Zemské vlády a obecní zastupitelstva projevují toto volání zvětšováním břemen uložených poplatníkům. Zmenšení kupní síly beztak již přivoděné propouštěním a snižováním mezd přivodí též z ostatních stran významné snížení spotřeby a tak se nachází průmysl předně zatížen novými daněmi, a druhé ve slepé uličce nemožnosti odbýti výroby.

Co se stane z velkých průmyslových společností, pýchy amerických kapitalistů? Společností v konkursu bylo roku 1930 počtem 26.355, roku 1931 28.285 a roku 1932 31.822, to jest v době tří let přibližně 100

tisíc úpadků. Mimo podniky, které učinily úpadek, jsou jiné, k úpadku spějící.

Pozoruhodné jsou číslíce uveřejněné newyorskou Federal Reserve Bank, jimiž jsou přezkoušeny bilance tří největších průmyslových korporací (elity amerických společností). Vykazovaly přes krizi v devíti prvních měsících roku 1930 čistý zisk 906 milionů dolarů, v devíti prvních měsících roku 1931 386 milionů dolarů; avšak po devíti prvních měsících roku 1932 měly 7 milionů ztráty. Ztráty má zvláště sedm největších společností měďářských, 14 společností průmyslu automobilového (zde je ztráta 17 milionů dolarů), sedm velkých společností kinematografických (ztráta 20 milionů dolarů), 18 společností kovoprůmyslu (ztráta 103 miliony dolarů). Tyto ztráty jsou částečně vyváženy zisky, které stále ještě vykazuje průmysl požívatin.

A opravdu možno pozorovati velký rozdíl mezi průmyslem, který jest „výslednicí výroby“ a průmyslem, který jest „výslednicí spotřeby“. Ministr financí předložil v červnu 1932 tyto číslíce: prodej mouky poklesl o 18% pod normál, tabáku o 23%, bonneterie o 27%, obuvi o 5%, pohonných látek o 28%. To jsou výrobky běžné spotřeby; přirovnáme je však k číslícím následujícím: výroba cementu klesla o 55% pod normál, dřevařství o 69%, kovy o 62%, loďařství o 90%, stavby vagonů o 92% a lokomotiv o 98%. Z těchto číslíc vyplývá jasně, že průmysl vyrábějící méně následkem zmenšení kupní schopnosti spotřebitelů, zaviněné krizí, nesnaží se zdokonaliti a rozmnožiti svoje „náčiní“, beztak přesahující schopnost trhu výrobu zkonsumovati.

Průmysl těžil z mocného rozmachu v době prosperity, možno směle tvrditi, že nyní živoří; snad není ani potřebí znovu podtrhnouti, že propouštěním dělníků, snižováním mezd, zmenšováním a neposkytováním dividend zhoršuje se obecně krise, zeslabuje se kupní schopnost spotřebitelů a tím je uváděn v nebezpečí průmysl „výslednice spotřeby“.

K novějším zprávám náleží zvěst, že United Steel, velký ocelářský trust vytvořený Morganem, snížil od svého založení roku 1902 po prvé akciový kupon se sedmi dolarů na dva. Při této novince pánové z Wall Streetu cítili, že svět se otřásá od základů.

Kapitály hledají zajištění.

Rozumí se samo sebou, že důchody byly krizí značně dotčeny. Přiznané důchody, které obnášely roku 1929 24 miliardy 800 milionů dolarů, klesly roku 1930 na 18 miliard 118 milionů a na 13 miliard 231 milionů roku 1931. Tato poslední číslíce rovná se sotva polovině nejvýše dosažených příjmů v roce 1928, kteréžto příjmy obnášely 25 miliard 226 milionů. Ohromná bohatství byla stejně, ba snad ještě více zasažena nežli střední. V roce 1929 bylo 1489 ohromných bohatství, přesahujících roční důchod 500.000 dolarů (16 milionů Kč), kdežto roku 1931 bylo už jen 221 takových bohatství. Zatím co těchto 1489 ohromných bohatství přiznávalo roku 1929 celkový roční důchod jedné miliardy 882 milionů dolarů, tedy 1540 největších bohatství roku 1931 přiznávalo důchod 570 milionů dolarů, čili velká jmění utrpěla amputaci téměř dvou třetin.

Přes všeobecné zchudnutí má Amerika stále ještě nadbytek plynulého kapitálu.

Společnosti i jednotlivci snažili se setřásti dluhy tím tíživější, oč více klesaly ceny a oč pronikavěji se

tenčily příjmy. Věřitelé, banky, pojišťovny neodvažovaly se nových půjček, což mělo za následek, že dispoziční kapitál hromadil se jim v rukou. Tomu i pomáhala vládní politika. Jediný zákrok, který vláda skutečně učinila v boji proti krizi, jest zřízení Reconstruction Finance Corporation, která si obrala za úkol půjčovati dlužníkům, čím by uhradili svoje břemena a půjčovati věřitelům ekvivalent „zamrzlých“ pohledávek.

Finanční politika amerických ústředních bank snažila se „naočkovati“ úvěr do národního systému bankovního. Výsledkem této politiky mělo býti vložiti do rukou bank, velkých kapitalistů, pojišťoven a ostatních věřitelů ohromné disponibility, v naději, že budou investovány do průmyslu i obchodu a že takto bude opatřena práce nezaměstnaným dělníkům. Nestalo se tak. Tyto spousty půjček nevstřebaly se do organismu; odpočívají nehnutě v nedobytných pokladnách. Proč? Poněvadž investovaný kapitál chce míti jistotu, předně, že bude zachován, za druhé, že se znásobí. A poněvadž v přítomnou chvíli jakákoliv investice riskuje neproduktivnost a nejistotu.

Byli-by by tyto kapitály upotřebeny pro předměty spotřeby, kdo je koupí? Kdyby měly být upotřebeny k vytvoření prostředků výrobních, kdo bude si přát těchto výrobních prostředků, jestliže výroba je beztak už přebytečná?

Banky jsou v amerických městech často postaveny na nárožích náměstí; na těchto náměstích podřimují nezaměstnaní, tvoříce temné skvrny na trávnících. Stačilo by, kdyby tito mužové měli v rukou čerstvě potištené bankovky, nahromaděné v haldách v bankovních pokladnách, aby mohli ihned jíti do obchodů, umožniti obchodníkům objednávky průmyslu spotřeby a tím i objednávky průmyslu výroby. Ale v Americe jsou dalecí takového počínání. Dalecí vložiti do rukou dělníka možnost nákupu, tak tak že mu rozdělí něco mouky a něco šatů.

Více nežli 4½ milionu rodin obrátilo se roku 1932 o pomoc k Červenému kříži. Šestina amerického národa hladoví a chvěje se zimou. B. K.

literatura a umění

Josef Kodíček:

Na motiv pravdivosti

Když nedávno vyslovalo několik literátů na těchto místech svůj nesouhlas se stavem dnešní kritiky a někteří nebyli dalecí rozhořčení, ba opovržení, pátrali mnozí lidé, jak už to bývá, po motivu tohoto vystoupení. Hledalo se zde i tam; vyslovovala se i podezření dosti nehezká, ba nízká. Z těch, kdož odpovídali, protože se sami cítili napadeni, nezamyslel se nikdo nad tím, že důvodem ominosního, netaktického — a bohudík že netaktického! — projevu mohlo býti životní poznání. Nebo se zamyslel, ale nedoznal to. Nuže, budiž dovoleno jednomu z „útočníků“, aby vypověděl o tom, co ho přimělo k vyslovení nespokojenosti tak rozhodné, ač nikoliv nové.

Podnětem byl mu pocit lživosti, v němž se utápí literární a umělecký život český a kulturní ovzduší nepravdivé, ve kterém se špatně dýše a za něž je v ta-

kové míře odpověden jeho mluvčí: právě kritika. Nikoliv ovšem každý kritik; ale kritika jako celek, odpovědný za toto neupřímné základní ladění.

Pojmy jako jsou pravdivost a lživost zdají se hodnotami mravními, nikoliv uměleckými. Umění nemůže být omezeno na pouhou moralistní základnu, jako činívá Rádl, Laichter nebo Vodák, proniká do hlubších, tajemnějších a nezachytitelnějších vrstev života, než jsou uzákoněné mravní kategorie. Řada velkých postav uměleckých žije v jiné oblasti než jest odpovědnost mravní, jsou leckdy mimo dobro a zlo; některé jsou přímo výrazem vzpoury a zla, posměšku, ironie a cynismu, jiné jsou projevem živočišné pudovosti, jiné čerpají sugestivní sílu z nevědomé obraznosti čarodějné, zaklínací a kouzelnické... nejen mravnost a pravdivost, všechen život jest pramenem umění. A přece! Přece lze vystačit pravdivostí jako vodítkem v prožívání a oceňování uměleckého díla; neboť, je-li cílem a smyslem umění obohacení životního poznání, prostorů ducha, zasutých nepamětí nebo konvencí, jsou poznání a pravdivost, i umělecká, souvztažnými, ba identickými pojmy.

Umělecká pravdivost jest měřitelná souladem díla s tvůrcovou osobností. I nejsložitější rafinovanost, démoničnost i úplná prostota musí mít znaky, požadované Tolstým na uměleckém díle: osobitost citů, jasnost výrazu a upřímnost. Kde není těchto vlastností, neprožil autor a neprocítil, kolik předstírá, nemá přesvědčující sdělnosti, aby uvedl čtenáře ve stav, ve kterém si jej přeje mít, neumí v něm vyvolat cit důvěřivé rozkoše ze společného prožívání. Něco v díle skřípe. Takový autor nemá umělecké emotivnosti, i kdyby se soustřeďoval na formu, výraz a styl sebe více.

Styl je člověk, ale ještě více je člověkem forma. Styl i forma mohou mít v určitých případech ráz umělosti, nepřírozenosti. Ale nemají mít rázu neupřímnosti, dělanosti, za níž je slyšet něco jiného, než se vyjadřuje, a cítit vůli, ovládanou z dálky něčím jiným, než je sama nutnost člověka. Styl může mít jen osobnost, kotví v sobě.

Neslýchaná otřelost stylu, jímž se píše u nás většina kritik — „jmenovat! jmenovat!“ voláte?, otevřte si většinu literárních rubrik! — neosobní a nelidský tón kritické hatmatilky, plné stále se vracejících schematických obrátů, zdánlivě učených truismů, vysušených, přezvýchkaných pojmů, tento kritický argot, který není ani věda ani čeština, způsobil neživý, nelidský poměr k věcem umění a ducha. A nedostaneme se dál v uměleckých věcech, dokud se nebude o umění psát lidsky, dokud se na vás z každého projevu pohne proud neživých, abstraktních, libovolně kroucených, neprožitých slov.

Leč vraťme se k umělecké pravdivosti. Umělecká pravdivost není podstatou jiná, než pravdivost lidská. Lidská pravdivost jest soulad projevu s vnitřními pohnutkami, s vnitřním prožitím. Člověk je dotud pravdivý, dokud neprojevuje na venek nic, čeho vnitřně nemyslí a necítí. Kde jest dostatečně bohatá osobnost, jest i její projev bohatý, ač je samozřejmý a prostý. Lze říci, že většinou jen bohatá osobnost je schopna prostoty, samozřejmosti. Jen skutečná osobnost může se vyjadřovat prostě a nebýt při tom prázdná. Strach z prázdnoty jest ďábel, který štve valnou

část našich kulturních dělníků k umělému výrazu, k neupřímným a nepravdivým složitostem představ a forem, k celé té literární dělanosti a papírovosti, jež vytvořila u nás velikou propast mezi uměním a životem. Z většiny těchto pánů nezbylo by nic, kdyby měli mluvit, jak jim narostl zobák.

Toto předstírání duševního a životního obsahu, jenž jest jen umělý a zdánlivý, proniklo hluboko do všeho našeho civilizačního dění. Vezměme malý, ale příznačný úsek: herectví. Jistě tu je mnoho nadání i mnoho vůle. A přece bylo možno, že v našem divadle zdomácněl výraz předstíravé afektovanosti a neupřímnosti, umělé nadnesenosti přednesu, simulované formální zajímavosti, jaký jest nemyslitelný v zemích skutečné a plné kultury. Devadesát procent našich lidí nehraje jen nějakou úlohu, hraje i jakousi osobnost, již ve skutečnosti není. Dokonce i proslavený požadavek prostoty a civilnosti je často předstírán a hrán, což už je z vrcholů vnitřní zkaženosti. Není tu většinou samozřejmé těsné souvislosti mezi osobností a jejím projevem, vzniká jen umělý, neskutečný celek: lež. Veliký strach, že nepředstíráním objevila by se prázdnota. Odtud kroucení gesta, protahování a nadnášení slova, které proniká jako příklad i do života společenského. A znenáhla umrtvuje se sluch pro tyto provincialismy, vyvolané nedůvěrou v sebe, nedostatkem pravého osobnostního obsahu a kritika nechá z představitelů této nemravnosti vyrůstat primadony. Zvykla si na tyto lživé tóny; neslyší jich.

Kde však je nedostatek skutečného životního obsahu, není nic bližšího, než útěk k artismu, k plané, odjinud inspirované formální hře. Tím jest zatíženo soudobé kulturní povědomí natolik, že se v něm většinou nedoceňuje skutečný, životný přínos literární, rozšíření životního obsahu, obohacení lidských typů. Jen tak si lze vysvětlit, že velká postava Švejkova nebyla dosud vzata na vědomí oficiální literární kritikou. Jediná česká postava — vedle postav Smetanových — která už dnes zdomácněla ve světovém písemnictví jako všeplatný typ nepatetického posměchu, není českou kritikou leckde ani zaznamenána. Totéž však platí o velkém filosofickém a psychologickém jevu Klímově. Totéž o próze Jaromíra Johna, dobírající se namnoze hlubokých, temně lidských paradoxů. I Poláčkově próze, plné trpké životnosti, upírá se umělecká obraznost a řadí se k „přízemnímu realismu“.

Toho „přízemního realismu“! Ničím neodhaluje se umělost a papírovost českého kulturně kritického vědomí, jako tímto odporem k realismu, to jest skutečnému a komplexnímu poznání života. Zajisté, realismus jako směr, jako vnějškové heslo, je překonán. Ale nebude nikdy, pokud to je realismus skutečný, lidský, zbaven nadvlády nade všemi slohy. Neboť poznání člověka — a o to jde a půjde opravdovému umění — nikdy se nezbaví studia skutečnosti a průkazného, přesného sdělování věcí života. Naši posuzovatelé v něm však vidí sloh nižšího typu, který se nikterak nemůže měřit se vznešenými, umělými výtvoři formálními; není divu, že je řada drobných, ale svým způsobem dokonalejších próz posledního Čapkova údobí, naplněných mistrovským pozorováním přírody, květin a zvířat, označována za zradu pokolení a hřích proti duchu doby.

do ba a lidé

Gel:

Hanussen živý a mrtvý

„... na silnici za Berlínem mrtvolu muže, ... zjištěn jasnovidce Eric Jan Hanussen... nescházel cenný obsah kapes... loupežná vražda vyloučena. Smrt nastala několika střelnými ranami vypálenými druhou osobou. Místo nálezu je rozdílné od místa činu...“

První zprávy denního tisku.

Před třemi týdny, když Hitlerova strana slavila vítězství, měly říšské časopisy nebývalý nával obrázkového materiálu: množství nových mužů vynesla vlna doby, a cizina spatřila po prvé fotografie nejedné hlavy, známé dosud jen ze zpráv tisku a snad ještě z rozhlasu. Vítězná politická strana ukazovala světu své vedoucí muže.

Jeden z těch snímků, uveřejněný v obrázkovém týdeníku, upoutal obzvláště pozornost zahraničí: představoval přepychový interieur, zpola chrám, zpola budoař, kus výkladní skříně osvětlovacího architekta a ukázkou moderního auditoria vysoké školy. Všechno dohromady se to jmenovalo: salon jasnovidce Erica Jana Hanussena, u něhož se scházela vybraná společnost politisující a politické aristokracie.

Jiný list byl sdílnější. Vrhel se na neprobádaný dosud kousek Hitlerovy biografie a vylíčil, kterak Jan Eric Hanussen sestavil Adolfu Hitlerovy před lety, kdy Hitler ještě nebyl v Naučném slovníku — ani obyčejní řádka jako „vůdce politické skupiny, odsouzený pro účastenství na Kappově puči k pěti letům pevnosti, potom však záhy propuštěný...“ (Slovník z r. 1929) — horoskop. I ten horoskop byl citován. Hemží se ovšem „domy“, „konstelacemi“, „oposicemi“, „konjunkturami“, ale obsahuje i konkrétní proroctví: že muž za těchto znamení zrozený dosáhne vysoké moci. O Napoleonovi tam byla dokonce řeč, a Hitler varován toliko před přeceňováním vlastních sil.

Bude věcí nikoliv astrologů, ale psychologů vysvětlit, jak dalece varování před přeceňováním sil souvisí s tím, že Hitler po 31. červenci 1932 (13¼ milionů hlasů) nepřijal sice místo vicekancléře, ale nepokusil se o převrat, a že po 6. listopadu téhož roku se zachoval stejně, jen s tím rozdílem, že odmítnuto bylo kancléřství s parlamentní vládou. — Není dovoleno podceňovati malé příčiny velkých následků. Je podobno pravdě, že o punských válkách rozhodla v podstatě duchapřítomnost Scipionova a jeho „amplector te, Africa...“

Těsně po vítězství hitlerovců těšil se, zkrátka a do bře, Eric Jan Hanussen velké popularitě. O jeho jmění, jež bylo opravdu veliké (Hanussen měl nejen přepychovou vilu, měl i vlastní jachtu), kolovaly fantastické pověsti, gáže, kterou dostával v berlínském variété Scala, byla hollywoodská. (Hollywood před popopou.) Denně fascinoval tisíce diváků a posluchačů svými telepatickými, jasnovideckými a grafologickými pokusy. — Hanussen znal jistě anekdotický insetrát: „Autor knihy »Tisíc zaručených cest k zbohatnutí« prosí o sebemenší podporu.“ Aspoň se za dřívějších, méně slavných a méně výnosných časů bránil

Sugesce artistního formalismu, vrcholícího v próze Vančurově, vydávané právě pro tuto vlastnost, a nikoliv pro skutečný obsah duševnědný a epický za vrchol moderní prózy — dosud jeden z největších kritických omylů — a hračkářský formalismus Nezvalův, jímž tento absurdní prozaik a velenadaný lyrický kouzelník slova pustoší svůj skutečný lyrický fond, tento artistickomělý vliv kritického hodnocení jde tak daleko, že prostí a prostní prozaikové, jako jsou na př. Kopta a Majerová, stydí se uplatňovat svůj svěží vypravěčský talent i dnes bez slohových arabesk a formalistických kroucenin. Zdáli by se sami sobě příliš jednoduší a neměli by nároku na to, aby byli řadění k optimátům českého prozaického umění, kdyby mluvili jednoduše, průkazně a prostě, jak jsou nutkáni celou povahou svého nadání. Jaký to omyl vnitřní orientace, jaký ústupek módě, jaký zlozvuk v jejich knihách!

Tak vzniká v celém písemnictví nepravdivý a neupřímný tón. Rafinované a jedinečné zjevy francouzské literatury, jako na př. Rimbaud, jistě velký umělec, ale neopakovatelný, stávají se východiskem umělé tradice, z níž sotva mohou vzejít plné plody. Je v tom podobná vnitřní nepravda, jako když představitelé naší dekadence, Procházká, Karásek, Marten, připínali se k nejrafinovanějším výkvětům západního umění, aniž jim byly dány životem, který žili, a pokud naplno vůbec žili, skutečné předpoklady k těmto krajním výběžkům rafinované sensibility. Opravdoví lyričtí talenti, jako Karásek na př., jen tím trpěli. Mnohem umělejší je však souvislost dnešní nejmladší generace s těmi výkvěty pozdní latinské kultury... Tam, kde složité zjevy velikých kultur končily, mnohé naše talenty začínají. Osvojují si z vnějšku složité výrazové a formální systémy, k nimž by jinak došly teprve po velikých cestách, kterých si odpustily. Odtud onen nápadný sklon k hračkářství a blagování, který je cítit u těchto literátů, životní deaktivace mladého umění, v jádře dekadentního a skrývajícího se jen za heslo marxismu.*)

Zatím však hlásí se doba se stále naléhavějšími požadavky. Jistě nikoho nezmocnila, aby jejím jménem zakazoval spisovatelům zájem o věci přírody a věčné, zdánlivě neaktuální projevy člověka. Ale děním, které doléhá na každého, kdo není tupý a slepý, žádá činorodé aktivisace literatury. Není umění o sobě; není umění pro umění, ale pro člověka. Tomu však může povědět něco jen písemnictví, které vyrostlo z odbornické samoučelnosti, arabesk, dekorací, umění fráží a dospělo k pravdivé, dospělé lidské opravdovosti a upřímnosti, jímž je nutno proklestit dnešním prolhaným ovzduším cestu.

*) Zdá se, že i literární historii čeká úkol, aby změnila obhacení duchovního života českého, jak se jeví v obou vývojových prouděch českého písemnictví; v proudu skutečnostního realismu, zračícího se na jevech jako byli Čelakovský, Havlíček, Němcová, Neruda, Erben, Sládek, Nováková, Herrmann, Herben, Bezruč, k němuž však v jistém smyslu nutno přiřadit i Máchu, Klímu, zčásti dokonce i Březinu, a ve druhém kosmopoliticky a deklamačně, artistně a formalisticky inspirovaném proudu od Hála, přes Vrchlického, Zeyera k Svobodové, Karáskovi, Martenovi, k Vančurovi, Nezvalovi a nejmladším, aby se i psychologicky a historicky změnilo, zač děkuje český duchovní život inspiraci životní a skutečností a zač podnětům kulturně formálním a ideologickým. Oba psychologické proudy se arciť leckde prolínají a u leckterého jevu bude spor, kam náleží.

proti podobným vtípům tím, že v úvodu ke svým přednáškám zdůrazňoval: o sobě samém nemohu pro budoucnost nic říci. Ani sebe lepší lékař se nemůže sám vyšetřovat ani operovat . . .

Není nám známo, zda to říkal ještě ve Scale, ale jistě to bylo zde pravdivější než kdy jindy. Jasnovidce Hanussen zřejmě opravdu neviděl, co se chystá. V německé národně socialistické straně ležely jeho osobní doklady, jaké se vyžadují při přijímání členů neznámého původu: dánské křestní jméno Eric a holandská obměna Jochanaana, Jan ve spojení se severským Hanussen bylo prý ověřeno velmi dokonale. Ale svět je malý, a jednoho dne v kterémsi redakci hitlerovců málo nakloněné našli politický „missing-link“: našli žida, o němž bylo po padesát let v kavárenských anekdotách hlášáno: „Z antisemitismu nebude nic, dokud to nevzeme nějaký žid pořádně do ruky.“

Tento žid byl objeven a jmenoval se Heřman Steinschneider. Heřman Steinschneider, známý pod jménem Eric Jan Hanussen, podepřel — tak bylo psáno — svým horoskopem sebevědomí největšího judaobijce Hitlera. A protože na to nepomyslili, že by hitlerovcům byl unikl Hanussenův semitský původ — jeho profil, de mortuis . . . atd., nemohl změnit ani křest Niagarou — usuzováno, že hitlerovci z vděčnosti učinili výjimku. A že Hanussen požívá stejné protekce jako apoštolové, o jichž původu se taktéž zdvořile mlčí.

Není vyloučeno, že se jednou jasně ukáže, jak se potom všechno seběhlo. Zatím je jen jisté, že se rozpoutala polemika o Hanussena. Vládní lidé tvrdili, že Hanussen je Seveřan. Že měl blízko k vedoucím lidem, nebylo zatím popíráno. V odpověď na to otiskla opozice rodokmeny, vypsané z matrik náboženských obcí v Prostějově, Vídni a Rumburku. Prvé dvě obsahují předky Heřmana Steinschneidera: Koppel, Deutsch, Wolf, Schöndl, Aron, Herschman Steinschneider. V Rumburku pak byl oddán Heřman Steinschneider-Hanussen 1. února 1928, a to rumburským rabínem.

Krátce potom byl Hanussen zatčen — prý hnědými košilemi — a to v šatně berlínské „Scaly“. Dvě hodiny nato přivezlo nějaké auto Hanussena na kliniku. Kromě četných povrchových zranění konstatovali lékaři u Hanussena otřes nervů. Od té chvíle není spolehlivých zpráv až k hodině, kdy byl nalezen u silnice za Berlínem mrtev. Tvrdilo se střídavě, že uprchl do ciziny, že je vězněn pro podvodné vetření do strany německých národních socialistů, že se skrývá ve své vile a naopak zas, že je pod přímou ochranou hákového kříže. Za posledních dnů debaty hlodaly ho ve skutečnosti už lišky a poňní myši.

Tak je tedy už opravdu v té své čtvrté dimenzi ten divný človíček uhrančivých očí, břitkého, šermířského vtípu a duchapřítomnosti, jež smazávala hranici mezi francouzským a „francouzským“ slovem „esprit“ a „azes“. V Československu vystupoval dvakrát. Jednou v Praze — to byla produkce obyčejná — po druhé v Litoměřicích. A tou se dostal do dějin soudnictví. Zůstane jeho zásluhou, že poskytl našim soudům příležitost ukázat, jak soudí moderní soud, a udělat tlustou čáru mezi středověk a věk nový.

Jako není otázkou astrologů, na kolik měl Hanussen pravdu se svým horoskopem, není otázkou okultní vědy, zda litoměřický soud, jenž osvobodil Hanussena, měl pravdu či ne. Pravdu měl litoměřický soud — jméno předsedy senátu nebudiž zamlčováno: vrchní soudní rada dr. Schalek — před tváří zákona, spravedlnosti a rozumu: nesoudil, co se vymyká dnešnímu stavu vědění, a v odůvodnění rozsudku postavil pomník době, jež už dost ví, aby byla skromná.

Radost nad důvody osvobozujícího rozsudku, jak je dále uvedeno, není nemotivovaná. Sto let není mnoho a roku 1827 konán v našich zemích proces velmi podobný: nějaký sedlák byl obžalován z čarodějnictví, jež provozuje tím, že nemocné tře jakousi houbou. Výsledky léčby byly velmi dobré, ale někdo sedláka udal z — čarodějnictví. Zásady „codices criminalis Theresiani“ byly velmi opatrné, pokud jde o kouzelnictví: lid se měl nažrat, ale koza státní reputace měla zůstat celá, neboť Švýcarsko na příklad mělo roku 1792 už velkou světovou ostudu s pouhým upálením čarodějnice. Zkrátka, rakouské tehdejší právo ve svých zákonech opatrně vysvětlovalo, že čarodějnictví sice existuje, ale že je laik nemůže rozeznat, ba ani místní soudce. A že podezřelé případy jest hlásiti do Vídně. I přijel do země slezské k tomuto čarodějnickému procesu dvorní chirurgus jako znalec z oboru medicíny. Sedlák byl předveden, houba, ďáblův nástroj, položena na stůl, farář požádán, aby houbu pokropil svčcenou vodou, svčcenou vodou pokropen na znalcovu žádost i pitevní nůž, a chirurgus, *drže se jednou rukou krcifixu, rozřezával houbu*, chtěje se přesvědčit, zda je v ní ďábel. Ďábel tam úředně nalezen nebyl, ale obžalovaný byl — pro jistotu — odsouzen do kriminálu. Jméno onoho „pro jistotu“ odsouzeného sedláka je dosud známo: byl to Vincenc Priessnitz, objevitel vodoléčby. Proces se odehrával v Gräfenberku. Roku 1827.

Roku 1927 vystupoval po severních Čechách Erik Jan Hanussen jako jasnovidce, telepat, grafolog a chironomant. Na přednáškách, jež měly ohromný úspěch, zval Hanussen, tehdy ještě nikoliv bohatý člověk, zájemce do soukromé ordinace, kde udílí za honorář rady a informace. Později za přelíčení se ukázalo, na jaké věci se lidé ptají jasnovidce: Budu se muset stěhovat z bytu? Mám si koupit v Liberci pozemek? Za poradu či odpověď žádal Hanussen částky od 50 do 300 Kč. Byly ovšem i případy, kdy žádal (ale nedostal) 10.000 Kč: za nalezení cenné kasety, ztracené před třemi léty. Za vypátrání, kde je pohřben muž čtyři roky nezvěstný.

Jeden z těch, kteří dali menší částky, učinil trestní oznámení a strhl tím další nespokojence. Když se trestní oznámení hromadila, zakročilo četnictvo a Hanussen byl zatčen, jelikož neměl stálého bydliště. Státní zastupitelství pak vzneslo proti Hanussenovi obžalobu pro 34 případů podvodu spáchaného tím, že „využívaje mdlého rozumu lidí, lákal peníze pod záminkou, že je nadán nadpřirozenými schopnostmi“.

Přelíčení několikrát odročené se táhlo téměř tři roky. Koncem května 1930 nadešla doba rozhodnutí. Parapsychologové z Berlína (universitní profesor a lékař) přijeli dobrovolně a na vlastní útraty zastat se Hanussena. Než ani pražský slavný psychiatr, slyšený jako znalec, nevyslovoval se proti obžalovanému. Druhý pražský znalec, zastávající opačný názor, diskvali-

fikoval se tím, že označil výpověď berlínského kolegy za „pohádky pro děti“.

Se stanoviska litery zákona stála však věc stále špatně pro Hanussena: jak měl dokázat, že ne předstíral nadpřirozené či mimořádné schopnosti, nýbrž že je má? — Ani zde nemá být řešena otázka, zda Hanussen nadpřirozené schopnosti měl. Význam litoměřického přelíčení byl a je v tom, že senát připustil obžalovanému důkaz mimořádný: experiment v soudní síni. I způsob, kterým předseda — spíš než jen soudil — opravdu hledal právo, je památný. Povolil obžalovanému nejlepší podmínky, předseda zřídil skutečný fair play obžaloby s obhajobou: Hanussen směl na příklad v soudní síni kouřit! Tato benevolence neplatila neznámému tehdy člověku. Soudcovo gentlemanské rozhodnutí platilo právu, jehož zjištění nesmí být překážkou tradice, že se v soudní síni nekouří.

V sále prohledaném a prohlédnutém a potom střeleném šestnácti četníky poradil se soud o otázkách a tematech pokusu: jaký předmět a kde má být ukryt. Kdo napíše na tabuli své jméno, aby Hanussen z písma charakterisoval pisatele a řekl skutečnosti, na něž ze zevnějšíku pisatele nelze soudit. Jaká data budou napsána na cedulku, jež bude podána Hanussenovi, aby z dat a písma řekl, co se v tu dobu stalo. Zatím co se soud radil, chodil Hanussen po chodbě druhého traktu budovy a za ním, nevelkým človíčkem, dva giganti v uniformách četnických strážmistrů, v plné zbroji a v plném četnickém vědomí své povinnosti: zabránit pašování věci i — myšlenek. Za velké četnické asistence řešil Hanussen v soudní síni otázky: předmět, byl to klíč, našel bez váhání. Ze tří rukopisů dva charakterisoval správně. Ze tří dat dva údaje správně úplně, třetí částečně.

Předseda konstatuje: osmdesát procent správnosti v jeho odpovědích.

Hanussen: „Děkuji vám, pane předsedo. Smetana byl velký umělec. Kdyby mu ale byl někdo přitiskl revolver k hrudi a řekl: teď napíšeš »Prodanou nevěstu«, nevím, zda by to byl dokázal. A já nejsem Smetana. Mohlo to dopadnout i jinak.“

Republika může být pyšna na rozsudek, jenž byl vyhlášen jejím jménem 27. května 1930 krajským soudem trestním v Litoměřicích. Zněl v podstatě takto:

Heřman Steinschneider osvobozuje se od obžaloby, že v roce 1927 na různých místech severních Čech, využívaje mdlého rozumu lidí vylákal na nich peníze předstíraje, že vládne nadpřirozenými schopnostmi, čímž se měl dopustit zločinu podvodu, a to z těchto důvodů:

Pojem „mdlého rozumu“ . . . (a aplikace na tento případ) předpokládá, že . . . každý, kdo věří v existenci jasnovidectví, je mdlého rozumu. Byli zde slyšení svědci nadprůměrného vzdělání a graduovaní lidé, kteří se hlásí k víře v jasnovidectví. Soudní dvůr vzal proto za prokázáno, že u oněch 34 lidí, přihlásivších se jako soukromí účastníci . . . nemusí jít o lidi mdlého rozumu. S tohoto stanoviska neuznal proto vinu. Soudu bylo ovšem prozkoumat i otázku, nešlo-li o podvod v obecném smyslu. Kdo jde ke klenotníkovi, je přesvědčen, že koupí brilant. Je-li mu za brilant prodáno sklo, jde o podvod. Jde-li však člověk rozumu nikoliv mdlého k jasnovidci, a žádá-li informaci na základě záhadných, nadpřirozených sil, musí si být vědom, že nemá nároku na stoprocentní jistotu. Klientův poměr k jasnovidci připomíná vzdálené poměr nabyvatele losu k pořadatelstvu loterie: nemůže si stěžovat, nevyhraje-li.

. . . K tomu všemu . . . však přistupuje jako nejzávažnější důvod toto: soud nepovažuje se za oprávněna vyslo-

viti, že obžalovaný darem jasnovidectví nevládne. Proces přinutil soud, aby vkročil na sporné pole psychologie, a výsledky řízení nebyly s to vyjasnit tuto otázku. Názory učenců byly vzájemně v příkrém protikladu. Jurisdikce byla tím přivedena do neutěšené situace, byla přinucena řešit základní otázky parapsychologie. Je možný případ, kdy nalezení práva se musí podrobit takovýmto nevídaným situacím. V tomto trestním řízení však podrobil se soud nejhlubší ze zásad trestního řízení: V pochybném případě mírnější výklad. Soudní dvůr neodvažuje se rozhodovati, kde nerozhodla ještě věda. Zda existuje jasnovidectví a zda obžalovaný tímto darem vládne, to soudní dvůr neví, považuje však obě za možno. Kterážto možnost mluví pro obžalovaného. Ostatně domnívá se soudní dvůr, že při vši opatrnosti smí vysloviti domněnku, že obžalovaný určitými záhadnými silami duševními vládne, neboť jejich projevy se jeví prokázanými od četných věrohodných svědků.“

Roku 1930 se už „pro jistotu“ nezavírá, jako 103 roky před tím. Roku 1930, kdy soudní zřízenec ví o medicíně víc a zajímavější věci, než věděl roku 1827 chirurgus z Vídně, je soud příkladně skromný, kde jde o bílé skvrny na mapě vědění lidského. Že to máme černé na bílém, je nepřímá zásluha Hanussena-Steinschneidera, jasnovidce, majitele jachty, proroka III. říše a chudáka, nalezeného v příkopu u silnice v Branibořích, kde mu bylo napřed velmi dobře a potom velmi zle.

Hanussen-Steinschneider — ať už ho zavraždil kdokoliv a pro kdokoliv, neviděl pro sebe jasně. A zapomněl prorokovat, co předpověděl kterýsi císařský astrologus, když císař na něho ve vzteku tasil meč se slovy: „A teď si zaprorokuj, kdy umřeš.“

„Den před vámi, veličenstvo,“ řekl astrolog a zůstal naživu.

Evgenij Zamjatin:

Sovětské děti

(Psáno pro „Přítomnost“.)

Známý ruský spisovatel Zamjatin žil po celou dobu od říjnové revoluce v Rusku. Loni dostal jednorocní dovolenou k pobytu v cizině. Byl také v Čechách, přednášel zde, a byl zdejšími komunisty denuncován z nevěrnosti. Nyní je v Paříži, kde pracuje na filmu pro Šaljapina. Přijede opět do Čech.

Do mé pracovny v Leningradě vchází můj přítel Oleg, osmiletý muž, spolu se svým otcem. Dvěře jsou nízké, otec vchází, sklání hlavu. Oleg není vyšší metru, ale také se sklání: cítí se býti úplně dospělým člověkem. Je oblečen do námořnické bluzu a má holý krk. Obhlížím ho a pozoruji, že na krku již nemá zlatého křížku, který jsem viděl ještě před rokem.

Následuje dialog mezi mnou a Olegem:

Já: Ach, Olegu! Křížek jsi sejmul? Tedy není již boha?

Oleg (zamysliv se): Ne, bůh jest, ale já v něho už nevěřím . . .

Autor této originelní teologické formule pobyl pouze rok v sovětské škole. Dnes jejich školu zavedli do továrny. Oleg mně vypráví o řemeslnických stolcích a strojích s týmž nadšením, s jakým v mých dobách se mluvilo o zmijích a o dětských pistolích. Na otázku: „Tedy, to znamená, že budeš . . .“ — on, aniž by se zamysllil, odpovídá: „Samo sebou, inženýrem“.

Ústa budúceho inžinýra jsou nácpaná vlašskými orechmi — zbožňuje je. Orechů je na talíři ještě mnoho, ale Oleg vstává. „Kam pak?“ Odpověď dána vážným tónem. „Máme zasedání, zítra začínáme se sbírkou „util'syrja“.“ Dle jazyka sovětského zákoníka „util'syrjo“ — to jsou staré galoše pro továrny na kaučuk, železný úlomek pro kovodělné závody. Noviny přivolávají občany ke sbírce tohoto materiálu; Oleg je občanem, ergo... Vzdychnuv si a ohlédnuv se na orechy, Oleg odchází, opět se skláněje ve dveřích jako dospělý...

Svého malého přítele Olega jsem vzpomenu ne náhodou: v tomto dítěti jsou některé typické črty sovětského školáka. Nejsem si ostatně jist: smím-li nazývat dítětem osmiletého sovětského občana? Ve svých osmi letech je mnohem dospělejší než jsem byl já v jeho letech, je mnohem dospělejší než osmiletý Francouz nebo Angličan. O dětech o něco starších ani nemluvě. Pětileté již znají slovo „pjatiletka“; patnáctileté budou s vámi mluvit o pětiletce neohrabaným jazykem oficiálních sovětských novin. Neznají žádných pohádek, žádných víl, žádných zázraků: živel dětské fantazie je uveden do přísně racionalizovaných, betonovaných, užitekvných kanálů. Křídla jsou pouze letadlová, proměny pouze chemické, svaté jest pouze revolucionářské. Velká část bývalých dětských knih zmizela z knihoven a zaměněna novými. Beru nazdařbůh jednu z mé kolekce sovětských dětských knížek. Je to žurnál-učebnice „Malěnkie udarniki“ za rok 1931, vydávaný Státním pedagogickým vydavatelstvím pro začáteční školy, pro mého Olega. Zde je obsah jedné z knížek tohoto žurnálu — popíše život sovětského školáka lépe a přesněji nežli mé ubohé pero beletristy, neprodávajícího přísné školy Olegovy.

Číslo žurnálu otevírá se básní „Udarnoe lěto“. Téma tohoto poetického výtvaru jest příprava houbových konserv, polévání a pletí zelinářské zahrady, práce v ptáčinci a prasečím chlévě, jedním slovem — letní práce školáků v kolektivních hospodářstvích — v kolchozech.

Dále následuje politický úvodník: o rozhodnutích šestého sjezdu Sovětů, o splnění pětiletky během čtyř let a o kolchozech. Pak druhý politický článek o moskevském procesu „menševiků“. Nato pak článek o pořádání školní výstavy: občané-školáci musí podat zprávu o tom, kolik prodali dlužných úpisů, kolik sebrali „util'syrja“, jak „zápasili s kulaky a s popy“, jak „bojovali se zahaleči“. A tu máme „Cestování“! Nakonec něco podobajícího se našemu dětství! Ne, zase to není to: Je to poučná radio-cesta v Magnitogorsk, na rybářský průmysl, do kolchozu „Gigant“. A ještě o cestování: delegáti městských školáků jedou do kolchozů a delegáti vesnických školáků jedou do měst, při čemž „delegáti se učí dělati práci dle svých sil v továrně, v kolchozu“. Dále jsou komentáře k vážnému státnímu aktu — k smlouvě školáků s komisařstvím zemědělství o pomoci osmiletých občanů kolchozům v oblasti chovu ptactva a zahradnictví. Je mně trochu trapno čísti vedle toho stránky doporučující těmto veřejným činitelům hráti si „na vlak“ nebo dělati luk a šípy. Ostatně, jsou hry méně rušící styl: tu je přede mnou druhá dětská knížka, nadepsaná „Konvojer“ a obnovující v hravé formě průvodní systém práce v továrně; na „konvojer“ si může můj přítel Oleg hrát, neriskuje kompromitovati své vysoké postavení...

Z této malé ilustrace již je vidět, že sovětská škola je především školou čistě užitkovou. Úkolem této školy není nakupení teoretických znalostí, jako spíše vyučování práci. Praktická práce v hospodářství nebo v továrně zaujímá v ní hlavní místo. Pro studenty vyšších technických škol střídají se dvouměsíční cykly studia teorie s dvouměsíčními cykly tovární praxe. Může-li se pro sovětskou mládež používat slova „sní“, tedy veliká část sní o tom, státi se chemiky, inženýry, „veliteli průmyslu“. Na university, do pedagogických, do lékařských učilišť jdou neradi — dostávají se tam hlavně ti, kteří neobstáli při zkouškách do technických institutů.

Sovětská škola — to je škola nikterak neskrývající svých politických tendencí, to je pedagogická továrna prosévající materiál a vyrábějící z něho komunisty. Prvním stupněm otevírajícím později dveře do strany jeví se organizace t. zv. „pionýrů“ ve střední škole — něco na způsob komunistických skautů (ale ze svých učebnic každý pionýr ví, že evropský skaut je vrah). Dalším stupněm je „komsomol“ (komunistická mládež), organizace jasněji vyjádřeného stranického charakteru, přijímající dospívající skupinu studentského typu. „Pionýři“ mají uniformu: červené kravaty, vojenský řád, bubny — je to pro osmiletého občana velké lakadlo. Mezi pionýry je mnoho středoškoláků — a kolik dramát na téma „Otcové a děti“ se odehrává v těchto dekoracích! Z pionýrů do „komsomolu“ přestupují daleko ne všichni a toliko část z „komsomolu“ se dostává pak do strany.

Na rozdíl od evropské náboženské školy nebo školy bez náboženství, sovětská škola je škola protináboženská; přiměřené tendence se ujímají v nejnižších třídách. Ve školách pro dospělejší věk všude se organizují „kroužky bezbožníků“. Náboženské svátky se nesvěti ve školách, ani ne vánoce a velikonoce: občané-školáci spolu s ostatními občany světi jen „svátky revoluce“ (říjnový a prvního května). Zkuste to, zeptat se sovětského školáka, „jaký je dnes den?“ — tři čtvrtiny vám neodpoví na tuto otázku: dni týdne, i samotné slovo „týden“, jsou v sovětské škole zapomenuty; místo týdne je tam „pětidněvka“, „šestidněvka“, místo neděle — pátý nebo šestý den. Pod pero se doprošuje paradoxní závěr: sovětská protináboženská škola — to je nový, zvláštní typ náboženské školy, v níž je za základ vzato „protináboženské náboženství“ komunismu (à propos: existuje knížka s neočekávaným názvem... „Katechismus... bezbožníka“). Vztahuje se to hlavně na začáteční a střední školu, kde these komunismu se přijímají rychleji dle pořadí emoce, dle pořadí víry.

Zde dvě malé ilustrace — poznámky z mého spisovatelešského zápisníku. První — v Ukrajině. Vesnice, celá ze samých třešňových zahrad. Setkání a seznámení se dvou sedmiletých občanů: jeden je synem ukrajinského sedláka, druhý synem moskevského inteligenta — oba školáci. Dialog:

Moskevčan: „A ty věříš v koho — v boha nebo v Lenina?“

Ukrajinec (pohlédnuv úkosem): „Já, v boha!“

Moskevčan: „Hlupáku! A já — v Lenina...“

Druhá poznámka — v Leningradě. Chlapec vrátivší se ze školy, vypráví matce: Dnes ve škole učitel říkal,

že je třeba „vyhnat všechny bohy“. Nato chlapec dlouho mlčí, sestavuje si ve své malé hlavě úsudek a nakonec neočekávaně vybuchuje: „Aha, tedy bozi jsou, když je vyhánějí?“ Za nějaký čas, samozřejmě, přestane klásti takové otázky: vliv rodiny nemůže konkurovat s vlivem školy.

Jednou v Moskvě jsem četl jednu ze svých povídek před studentským posluchačstvem. Po přečtení, jako obyčejně, sypaly se psané poznámky. V jedné z nich jsem našel otázku (vůbec se nevztahující k přečtené povídce): „Co myslíte, kdyby Kristus žil nyní na zemi — byl by členem komunistické strany?“

Mluvím zde málo o mládeži, o sovětských studentech, ačkoli v jedné z vyšších škol v Leningradě, kde jsem měl přednášky během těchto let, měl jsem s nimi hodně co dělat. Ale je-li již v osmi letech v sovětských dětech hodně od dospělých, tedy v 16—18—20 letech již se velice málo liší od ostatních občanů; jsou přetíženy prací, často současně se učí a slouží na závodě v nějakém úřadě, mnozí z nich již splývají se staršími pokoleními dělnických a sovětských klerků.

A přece však — jak se již vzdálili od tohoto pokolení, od svých otců, dokonce od svých starších bratří, kteří ještě pamatují vzdálenou dobu „do revoluce“, nové mládeži úplně cizí a namnoze prostě nepochopitelnou.

Zde, na zakončení mého krátkého nástinu, je dialog mezi mnou a studentem.

Student (vidá v mých rukou jakési sovětské noviny): „Řekněte, je pravda, že do revoluce existovaly žurnály a noviny různých stran a každý četl, kdo co chtěl?“

Já: „Ano, to je pravda!“

Student: „A v těchto novinách o jedné a téže věci, na př. o válce, se otiskovaly různé články, různé názory?“

Já: „Ano, různé.“

Student: „Nerozumím jak to mohlo být! Přece o válce jenom náš, stranický, názor je správný: proč tedy otiskovat ostatní?“

Zazvonil zvonek: začátek přednášky. Náš rozhovor se skončil ...

dopisy

Komitét „Pomoc“ pracuje

Londýn, 7. dubna 1933.

Pane redaktore,

pro informaci všech, kdo se zajímali a činně účastnili pomocné akce „Přítomnosti“, uveřejněte, prosím, tuto malou situační zprávu. V posledním mém dopise o této věci bylo oznámeno, že agendu, kterou jsem přes dva měsíce zastával sám, přejímá neplacená síla, zasvěcená podrobně do všeho, co bylo dosud vykonáno. Dnes, po měsíční zkušenosti a částečné spolupráci se sekretářkou „Pomoci“, mohu zájemce o akci a její

příspěvatele ujistit, že administrativa i exekutiva, sloučené v její osobě, jsou v nejlepších rukou. Podle směrnic komitétu, v jehož čele stojí Karel Čapek a v němž za „Přítomnost“ bdi nad finanční stránkou ředitel nakladatelství Fr. Borový, Julius Fürth, se postupuje i dál: kde je případ jasný a na místě ověřený, pomáhá se hned, hotově peněží, zakoupením nejpotřebnějších věcí, zaplacením činže, nejnaléhavějších splátek elektriky, předplacením noclehů, obědů a podobně. Řadě těch, které jsme našli nebo kteří se přihlásili, byla poskytnuta peněžní pomoc, aby se mohli pokusit o výdělek — kamelotům a jiným prodavačům, jiným byla získána odborná rada, bezplatná lékařská pomoc, vyšetření i operace, řadu žen a dětí jsme oblékli, několika intelektuálům jsme opatřili slušné šaty a boty, aby se nemusili stydět mezi lidmi, a dokonce se nám podařilo opatřit několika nezaměstnaným místo.

Aby měla akce smysl a aby se nepodobala náhodné almužně, jak se mnozí obávali, sledujeme i dál soustavně případy, na které jsme přišli a v nichž jsme už před vánoce i o vánočních zasáhli. Jenom tam, kde naše pomoc vedla k trvalejšímu zlepšení poměrů, jsme své staré klienty opustili, což neznamená navždy. A jenom potud, pokud můžeme sancvat tyto starší případy, rozšiřujeme činnost na případy nové. Jde to nejenom proto, že odpadla nemalá část starších případů, ale také proto, že máme větší finanční prostředky, než jsme měli dřív. Vedle občasných darů, z nichž nedávno jeden dosáhl výše pěti tisíc korun, nám umožňují pokračování a rozšiřování akce pravidelné měsíční poukazy, k nimž se dobrovolně zavázalo několik zámožných jednotlivců a jedna obchodní společnost. Výhoda takových pravidelných poukazů je hlavně v tom, že je možno udělat si předem dosti přesný rozpočet a rozdělit kapitál na větší počet případů, na více menších, ale pravidelných částek.

Vyšetřování pochybných případů, v Praze i venku, je prováděno osobně a důkladně. Pomáhají v něm ochotně též sociální instituce a úřady. Nové proti dřívějšímu je větší a soustavnější zřetel k pomoci intelektuálům, jejichž případy vyžadují ovšem mnohem více peněz a nejsou vůbec tak jednoduché, jako zaznamenané případy z periferie. A ještě jedna novinka, administrativní: byly stanoveny určité dny a určité hodiny pro ty, kdo něco potřebují. Každé úterý a pátek od deseti do dvanácti hodin přijímá sekretářka „Pomoci“ v redakci „Přítomnosti“ na Národní třídě číslo 18 žadatele, rozdává věci, jichž chodí stále dost — a nikdy dost, poukazuje peníze ve vyšetřených případech a zapisuje si případy nové. Chceme Vás požádat o otištění výběru z těch, které by jistě zajímaly čtenáře „Přítomnosti“.

Nikdy jsme nikoho neprosili o peníze ani o dar: ale to neznamená, že bychom se bránili dalším zásilkám, zvláště malým třebas, ale pravidelným. Také těm, kdo by do budoucna chtěli komitétu „Pomoc!“ přispět, jsou určeny tyto řádky: aby věděli, že se akce nerozpadla, ale že pokračuje, a to dokonce ve značně rozšířeném měřítku.

Srdečně Vás zdravím!

Franta Kocourek.

Toto číslo Přítomnosti vychází o den později

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul, 20, Pasáž, telefon 32195.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.).

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a j. nepostradatelných pomůcek kancelářských i technických má na skladě:

K. Vágnier. Brno - Coká 16.